

זאת ה'תורה

שבת מקץ-חנוכה תש"פ

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב **יצחק גינזבורג** שליט"א

גַּל עֵינַי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ

אחרי תחית המתים
— מתחילים ללמוד

היסטוריה

35

הניגון החסידי
ניגון מספר 441 32

הסיפור החסידי
רבי אברהם משה מפשיסחא 33

מענות ותשובות
תשובות הרב לשואלים 35

רמז בפרשה
פרשת המלכות 36

המדור *אינדיס*
"להודות ולהלל" 37

קצר
ואעניין!

עם הפנים למציאות
נקודה מעובדת

03

"יפוצו מעינותיך חוצה"
התוועדות י"ט כסלו ח"א

04

מכסא דין לכסא רחמים
התוועדות י"ט כסלו ח"ב

12

צער וחלומות
אור החיים על הפרשה

25

"אורות מאפל"
שפת אמת על הפרשה

26

מעין גנים
"עצמות יוסף"

27

ארבע מהפכות
חנוך הבנים

30

הקדמת המערכת

שבת שלום, חדש טוב וחנוכה שמח לכל קוראינו היקרים. לפניכם גליון ואביטה לשבת מקץ-חנוכה מלא בכל טוב לכל המשפחה.
מה בגליון?

כמובן שאיתנו בגליון **התוועדות י"ט בכסלו – ראש השנה לחסידות – הנפלאה** שריחה עדיין באפנו. נפתח עם **נקודה מעובדת** מתוך ההתוועדות – **עם הפנים למציאות** – על המבט הביקורתי שיש ליהודי על העולם, המשקף את רצון ה' לברוא את העולם במידת הדין, והתכלית של הפיכתו לרחמים. משם נעבור לחלקה הראשון של ההתוועדות – **"פוצו מעינותיך חוצה"** – על ירידת הנשמה לעולם הזה ועל **הבניה של הבעש"ט** כשאמר לו המשיח שמעינותיו צריכים לצאת "חוצה". בחלקו השני של השיעור, **מכסא דין לכסא רחמים**, מסביר הרב את פנימיות עבודת ראש השנה, להדמות לקב"ה העומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, על עבודת הרחמים בדין שמביאה לידי כך ועל הצורך **לנצח את ה' באור החיים** על הפרשה – **צער וחלומות** – נקרא על הצער בשלשת הממדים עולמות-נשמות-אלקות ועל חלום פרעה בשלשה שלבים, חש-מל-מל. **בשפת אמת** על הפרשה – **אורות מאפל** – מוסבר כיצד בתוך אופל העולם עצמו טמון האור, המתגלה במיוחד בחנוכה. במעין גנים נקרא על **"עצמות יוסף"** – על החסרון בכבוד אב בחיצוניות אצל יוסף ומה היה ראוי להפסיד בשביל כך ועל פנימיות כבוד האב אצל יוסף שמתבטאת ב"עצמות". **בארבע מהפכות** נלמד על חנוך הבנים והיחס בין לימוד האב תורה לבנו לבין החיוב ללמדו אמנות. ולאחריו יבוא **הניגון החסידי** – ניגון מספר **441** לפסוק בהלל מתוך הפרק של הרבי – פרק קיח בתהלים. **בסיפור החסידי** נקרא על בעל ההילולא של נר שביעי, **רבי אברהם משה מפשיסחא**, בנו של הרבי ר' בונים, ועל דרכו בקדש. **במענות ותשובות** נקרא מענות לילדה על הפצת חסידות ו**שליחות לעתיד לבא** ועוד. **ברמז בפרשה** נקרא על פרשתנו, העשירית מפרשת בראשית, שכנגד ספירת המלכות. נחתום עם **המדור לילדים** בו יכון אותנו רזי לאמירת הלל של חנוכה וראש חדש ויסביר לנו מה הכוונה ב"**להודות ולהלל**".

הודעה חשובה: אירוע הנשים הגדול של הרב יתקיים ביום ראשון בתל אביב. קנייתן כרטיסים? מחכים לבואכן. עוד לא קניתן? עשו זאת בהקדם. פרטים בגב הגליון.

שבת שלום ומבורך, חדש טוב וחנוכה שמח ומאיר,

המערכת

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | **עיצוב:** דעה | **אביחיל** | **מערכת:** הרב יוסי פלאי, בעז יעקבי ואיחיל גלעדי

עם הפנים למציאות

סבלנות לפגמי המציאות (מתוך תחושה סמויה של 'עוונות' כלפי ההכרח). הדבר דומה לבחור ישיבה המבין שעליו להנשא כדי לממש ולאמת את כל מה שלמד, אך הוא מתייחס לאשתו כ'היכי תמצו' לקיום מצוותיו והשגת מדרגותיו, מבלי לגלות ענין אמתי באישיותה שלה – פניו נשואות אל ה' והוא 'מפנה את הגב' לאשתו. אז, גם אם 'יצא ידי חובה' כפי שהודרך כיצד להתייחס בכלל לאשה, יחסו יהיה חיצוני וממילא בקורתית וחסר סבלנות לדמותה הפרטית המיוחדת. גם ביחס הנשמה לעולם, המעבר למבט של רחמים תלוי בהפנית הפנים אל המציאות עצמה, תוך הבנה שה' רוצה לשכון בתוכה וממילא התייחסות אוהדת לפרטיה ורחמים חפצי-תיקון ביחס לכל חסרונותיה.

כך ניתן לדרוש כי "על שלשה דברים העולם עומד" – על ידי תורה, עבודה וגמילות חסדים עומד העולם מכסא דין ויושב על כסא רחמים: בתחלה נדמה שהתורה, שקדמה לעולם, גורמת ללמדן בקורת חריפה על המציאות ("האי צורבא מרבנן דרתח אורייתא הוא דקא מרתחא ליה"). אך מי שלומד תורה לשמה – לשם תכלית נתינתה, כתכנית-הבריאה ומורת הדרך לתיקונה – הולך ונעשה רחמן כלפי המציאות, רואה אותה כפי שהיא ויודע לשפוט אותה בצדק ולדון אותה לכף זכות, מתוך רצון לתיקון-אמת. אז לומד האדם לעורר רחמים על המציאות בעבודת התפלה שלו ולבטא את רחמיו בפועל בגמילות חסדים.

באופן טבעי יש ליהודים מבט בקורתי על העולם. לא פלא – הנשמה ירדה מגן עדן מאיר, מעולם שכולו טוב ואמת, למאסר הגוף החומרי בעלמא דשקרא החשוך והקשה. באמת, מבטנו הביקורתי על המציאות משקף את רצון ה' הראשון לברוא את העולם במדת הדין.

אכן, לאחר שהקב"ה 'ירד' משעשועיו העצמיים ל'דין' של בריאת עולם מצומצם, כשהגיע למציאות, גילה כביכול שהעולם לא יכול להתקיים במדת הדין, ואז שתף עמה את מדת הרחמים ואף הקדימה לה ("ביום עשות הוי' [שם הרחמים, קודם ל]אלהים [שם הדין] ארץ ושמים"). עלית הקב"ה ממחשבת הדין הראשונה למדת הרחמים חוזרת בכל ראש השנה, "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון", כשהקב"ה קם-עולה מכסא דין ("עלה אלהים [שם הדין] בתרועה") ויושב על כסא רחמים ("הוי' [שם הרחמים, נמשך] בקול שופר"). גם אצל כל יהודי, תכלית ירידת הנשמה לעולם – "ירידה צורך עליה" – היא לעלות ממבט דין בקורתי ולעבור למבט מלא רחמים על המציאות.

וביתר העמקה במהות הדין לעומת הרחמים: באופן טבעי, נשמת היהודי 'מפנה גב' למציאות התחתונה – גם אם היא מסכימה ואפילו רוצה לרדת לעולם, מתוך הבנה שאפשר 'להרויח' בו הרבה, פניה מופנות כלפי מעלה, אל מקורה האלקי ואל התענוג האלקי שתרויח. יחסו למציאות הוא בדרך אחור, כהכרח בל-יגונה לעסוק בטפל בשביל להגיע לעיקר, וממילא הוא חסר

"יפוצו מעינותיך חוצה"

התוועדות י"ט כסלו – חלק ראשון

קיצור מהלך השיעור

בהתוועדות חסידית שומעים דברי חסידות, בהשכלה ובעבודה, וגם מנגנים ורוקדים – ניגוני געגועים וניגוני שמחה. הניגונים מרוממים, משמשים השראה לדברי התורה וגם זמן להפנים אותם. בחלקה הראשון של התוועדות י"ט כסלו דברי התורה והניגונים המסורתיים השתלבו לחלוטין. **פרק א** הקדים כי בין י"ט ו-כ' כסלו יש יחס של תפלה ותורה, "הקל קול יעקב", וכדי להגיע ל"תורה חדשה" יש לצרף לקולות אלה גם "הידיים ידי עשו" (דברים שהורחבו בשיעור-השלמה, שתפורסם בהמשך בע"ה). אחריו, **פרק ב** פותח ב"ירידה צורך עליה" בירידות יוסף ויהודה בפרשה, "ויוסף הורד מצרימה" לצורך "**פדה** בשלום נפשי", ובעיקר מעמיק ב"**ואני אבטח בך**" הנחוץ כדי להפיץ את המעיונות "**חוצה**" (דבר שיעור בכיה אצל הבעש"ט), מעולם האצילות לעולמות בריאה-יצירה-עשייה. את **פרק ג** מלווה פס-הקול של שלשה ניגונים של המגיד ממעזריטש, והוא התבוננות ב'ווארט' שלו על "מלאה הארץ קנייך" – שהעולם כולו מלא דברים שאפשר לקנות בהם את ה' יתברך.

האלה, י"ט-כ' כסלו, כמו שני ימי ראש השנה עליהם נאמר "יחינו מימים": **יט כסלו** עולה **הקל ו-כ כסלו** עולה **קול** – סימן שני הימים הוא בסוד "**הקל קול יעקב**". מה ההבדל בין "הקל" ל"קול" מלא? כתוב^א ש"קל" חסר הוא קול תפלה, העלאה מלמטה למעלה, בקשת רחמים מתוך חוסר גילוי אלקות (היינו חסר ו), ואילו "קול" מלא הוא המשכה מלמעלה למטה, קול תורה (גילוי מן השמים). יעקב הוא "איש תם ישב אהלים"^ב, הוא בן תורה, איש תורה, בחור ישיבה. אבל עוד לפני שהוא לומד – הוא מתפלל, כי צריך אתערותא דלתתא ("הקל") לפני שממשיכים מלמעלה אתערותא דלעילא ("הקול"). הכלל הגדול

א. "הקל קול יעקב הידיים ידי עשו"

י"ט-כ' כסלו – "הקל קול [יעקב]" – תפלה ותורה

לחיים לחיים, גוט יום טוב, לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי החסידות תכתבו ותחתמו!

עכשיו אנחנו נכנסים לזמן השיא של גאולת אדמו"ר הזקן – "יצאתי בשלום מה' שלום"^א – שהיה בין י"ט ל-כ', בשעה הזאת. הגאולה היתה בקביעות כמו השנה, בין יום שלישי לרביעי, כך שאנחנו עכשיו בשיא ראש השנה לחסידות.

יש רמז מפורסם שמחבר את שני הימים

ב הושע ו, ב. וראה לקו"ת דרושים לר"ה סג, ב ואילך.
ג בראשית כד, כב.
ד תו"א פה, ג. ובכ"מ.
ה בראשית כה, כז.

נרשם ע"י איתחאל גלעדי. לא מוגה. מוצאי י"ט כסלו תש"פ –
בניני האומה, ירושלים.
א אג"ק אדה"ז נט.

"אף עשיתיו"¹. הוא נמצא למטה-מטה, בעולם התחתון שאין תחתון למטה הימנו, בו יש עשייה והוא פועל בכח רב ("יש לי רב"²) ומצליח לעשות דברים. צריך ש"הקל קול יעקב" יירש אותו ויקח ממנו את "הידים ידי עשו".

והרמז: "הקל קול יעקב והידים ידי עשו" עולה "תורה חדשה" (928). לא מספיק "הקל" הראשון וגם לא ה"קול" השני – להתחבר ל"הידים ידי עשו" ולקבל את האורות המרובים שלהן כדי "לתקן עולם" [עולמו של עשו – בעודו מתרוצץ בבטן עם יעקב הוא קבל את העולם הזה] במלכות שדי"³, שזו הגאולה האמתית. צריך גם אותנו בעצמנו "הקל קול יעקב", וגם לרשת את "הידים ידי עשו" – הדבר צריך להתבטא גם בתורה שאנו אומרים, לכן "הקל קול יעקב והידים ידי עשו" עולה בגימטריא "תורה חדשה מאתי תצא".

ב. "יפוצו מעינתיך חוצה" ירידה צורך עליה ל"פדה בשלום נפשי"

בתורה אנחנו קוראים דווקא היום, י"ט כסלו, יום שחרור הרבי, על מכירת יוסף. אחר כך, "חמישי" מתחיל "יוסף הורד מצרימה"⁴. ירידתו מצרימה היא כמו ירידת הנשמה לתוך הגוף, שהיא "ירידה צורך עליה"⁵.

עוד קודם, ב"רביעי" – החת"ת של היום, כ' כסלו – קוראים על "וירד יהודה מאת אחיו"⁶. בעצם הוא היה אשם במכירה, הוא נתן את העצה. יהודה הוא הגדול-מלך שבאחים וכתוב (מובא ברש"י, "פשוטו של מקרא") שכאשר

הוא "באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא", על דרך "אל אישך תשווקתך"⁷, "אשה מזרעת תחלה [העלאת מיין נוקבין מלמטה למעלה לפני המשכת מיין דכורין מלמעלה למטה, 'הקל קול'] – יולדת זכר [עבודת הבירורים בבחינת דכורא, כדלקמן]⁸".

אם כן, צריך לומר שזהו גם היחס בין י"ט ל-כ' כסלו – תפלה ותורה. י"ט כסלו הוא בעיקר "תחנונים ידבר רש"⁹ (שחז"ל דורשים על משה רבינו, אדמו"ר הזקן הוא משה רבינו שבדור) – הוא מתחנן ובסוף היום ה' נענה והוא משתחרר – וגילוי התורה בעיקר היום, כ' כסלו (בו גם נדפס התניא, התורה שבכתב של החסידות).

"תורה חדשה" מכח ירושת "ידי עשו"

אם כן, שני הימים כלולים בבטוי "הקל קול יעקב". אבל צריך גם את המשך הפסוק – "והידים ידי עשו", צריך לרשת את האורות המרובים, הגדולים, העצומים, של עשו, ה"אורות דתהו", ולהכניס אותם בכלים המתוקנים של יעקב, בעל עולם התיקון. בלי האורות דתהו אין גאולה אמתית ושלמה, כמו שהרבי מדגיש. אם רוצים את התורה, ה"קול" מלא, תורת החסידות, תורת משיח – "תורה חדשה מאתי תצא"¹⁰ – צריך גם את ההעלאה מלמטה למעלה, "הקל" חסר לפני "הקול" מלא דתורה, וגם את "המעשה הוא העיקר"¹¹, כח המעשה אותו צריך לקחת מעשו, לשון עשייה,

יג ישעיה מג, ז.

יד בראשית לג, ט.

טו נוסח "עלינו לשבח".

טז בראשית לט, א.

יז לקו"ח בהר מא, א ע"פ מכות ז, ב. ובכ"מ. ראה אמונה ומודעות מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה" עמ' רד; שיעורי כ"כ-א חשון תש"פ (והבאים אחריהם).

יח בראשית לח, א.

י ע"פ זהר ח"א רמד, א; ח"ב לא, ב; ח"ג קמה, א.

ז בראשית ג, טז.

ח ברכות ט, א.

ט משלי יח, כג.

י סנהדרין מד, א; דברים רבה ב, ד.

יא ויקרא רבה יג, ג (ע"פ ישעיה נא, ד).

יב ע"פ אבות פ"א מי"ז.

(ע"ד ירידת הנשמה לגוף, כנ"ל).
 נעשה גימטריא יפה: **"ויוסף הורד מצרימה"**
 – (762) עולה ג פעמים **"עוד יוסף חי"**²³ (254) –
 ממוצע כל מלה – גם שם הוא חי וקים, כמו
 "דוד מלך ישראל חי וקים"²⁴, ועתיד לצאת
 משם ולמלוך, הירידה היא צורך עליה. גם אצל
 דוד, ש"כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה"²⁵
 – החטא-כביכול שלו הוא "ירידה צורך עליה".
 הצדיקים יורדים ("שבע יפול צדיק"²⁶), בדיוק
 כמו שהנשמה יורדת לתוך הגוף – למיצר הגוף,
 אנו כאן בבית סהר – והכל "ירידה צורך עליה".
 צריך להבין מהי בדיוק העליה. בפסוק "כי מבית
 הסורים יצא למלך" העליה
 היא למלוך, אבל יש דברים
 הרבה יותר פנימיים לשמם אנו
 יורדים. שוב, יש בפרשה שתי
 ירידות – "וירד יהודה" ו"ויוסף
 הורד" (ירידת המלכות, יהודה,
 וירידת היסוד, יוסף) – כולנו
 יורדים, אבל בשביל לעלות.
 זהו הנושא שרוצים להבין.

בכל אופן, נתחיל כעת עם
 "פדה בשלום נפשי". אדמו"ר
 הזקן כתב אחרי הגאולה
 "כשקריתי בספר תהלים
 בפסוק 'פדה בשלום נפשי', קודם שהתחלתי
 פסוק שלאחריו, יצאתי בשלום מה' שלום".
 ככה נכון, שעם השיר הזה **"יצאתי בשלום
 מהו' שלום"** (ביטוי שעולה בגימטריא 11,1331,
 בחזקת 3, **משיח** במספר קדמי, כמבואר במ"א).

בטחון לצאת החוצה

שרנו כעת "פדה בשלום נפשי". על

השבטים ראו את צערו של יעקב הם אמרו
 ליהודה שאם היית אומר לנו להשיבו לאביו
 היינו שומעים לך, ועל כן הורידוהו מגדולתו.
 לא כתוב 'ויהודה הורד' (כמו אצל יוסף) אלא
 "וירד יהודה" – הוא הבין את הצדק שבדברי
 אחיו וירד מגדולתו מעצמו (הרי יהודה נקרא
 על שם ההודאה, כמו שהמשך הסיפור מוכיח
 – "צדקה ממני"²⁷).

אחר כך כתוב "ויוסף הורד מצרימה", בעל
 כרחו. סופי התבות "ויוסף הורד מצרימה"
 אותיות **פדה** – רמז ברור למה שהולכים
 לשיר עכשיו, שיר הגאולה של אדמו"ר הזקן,
 "פדה בשלום נפשי"²⁸, פסוק
 שאומר דוד מלכא משיחא
 שמשבט יהודה. על גאולת
 יוסף כתוב "כי מבית הסורים
 יצא למלך"²⁹ – אדמו"ר הזקן
 היה בבית האסורים ויצא
 למלוך. מה המלוכה של בעל
 הגאולה? כתוב שעיקר הפצת
 המעינות חוצה – קיום מאמר
 משיח שיבוא כאשר "יפוצו
 מעינותיך חוצה"³⁰ – התחיל
 אצלו אחרי פטרבורג, אחרי
 הגאולה. הוא מפיץ את תורת

משיח חוצה שאין חוצה הימנו – כדלקמן –
 וזו מלכותו. מתקיים בו "כי מבית הסורים יצא
 למלך" כמו ביוסף הצדיק, בו נאמר "ויוסף
 הורד מצרימה" ועד שירד מטה-מטה ושמו
 אותו בבור (בית הסהר). קודם האחים השליכו
 אותו ל'בור' (מלא נחשים ועקרבים) של ארץ
 ישראל, אך בסוף כעת הגיע ל'בור' של מצרים,
 תכלית הירידה "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"

כל המדינה כאן היא פרי בני החסידים שהתרחקו, והרבי הריו"צ אומר שמיח יבוא כשהגנים החסידיים יתעוררו

כג בראשית מה, כו.
 כד ר"ה כה, א.
 כה שבת נו, א.
 כו משלי כד, טז.

יט שם פסוק כו.
 כ תהלים נה, יט.
 כא קהלת ד, יד.
 כב משלי ה, טז.

הבכיה של הבעל שם טוב. מפשט המכתב משמע שהבכי הוא מתי יוכל להיות שכל התלמידים יוכלו לעשות עליות נשמה ולהגיע למדרגות נעלות ונשגבות כמדרגת הבעש"ט. על כך כתוב בהמשך שמישיח גילה לבעש"ט שלשה שמות קדושים ושלש סגולות, וקצת נחה דעתו של הבעש"ט, שאולי על ידיהם יתאפשר שיוכלו לעשות עליות וכו' "כמוני".

אבל, מביא הרבי הרש"ב, יש עוד מסורת בין החסידים ("העולם אומר"), שעיקר הבכי היה על המלה "חוצה" – לא על עלית הנשמה של הקרובים, הצדיקים, אלא על כך שהדברים צריכים להגיע "חוצה", "יפוצו מעינותיך חוצה", ועד חוצה שאין חוצה הימנו, כנ"ל. למה הוא בכה? על ה"חוצה" המרוחק אליו צריכים להגיע המעינות ו"מתי זה יוכל להיות?!".

אמרנו שהיום קוראים במדרש על ירידת יהודה מאת אחיו. יש מדרש מפורסם⁷⁶ שכל אחד כאן עסק במשהו אחר "והקב"ה היה עוסק בורא אורו של [מלך ה]משיח" – מהסיפור הזה יוצא פרץ, "ואלה תולדות פרץ"⁷⁷ מלא דמלא, עד "וישי הוליד את דוד"⁷⁸ מלכא משיחא. "אורו של משיח"⁷⁹ עולה בדיוק "יפוצו מעינותיך חוצה" – התנאי של ביאת משיח.

נזכור שאלף חמש מאות שנה קודם אליהו הנביא אמר לרבי יהושע בן לוי⁸⁰ שהתנאי לביאת המשיח "היום" הוא "אם בקלו תשמעו"⁸¹. כאן הקב"ה אומר דרך משיח עצמו עוד תנאי – "לכשיפוצו מעינותיך חוצה". "היום – אם בקלו תשמעו" משיח אומר

שלש המלים האחרונות כאן (חותם פרק נה בתהלים, "הכל הולך אחר החיתום"⁸²), "ואני אבטח בכך", חוזרים הרבה פעמים – כן ירבו – כדי להחדיר בנו את הבטחון "בכך", בעצמותו יתברך, באמצעות "בכך" אתוון דאורייתא, התורה החדשה של משיח שהזכרנו.

בשנים עברו⁸³ עשינו גימטריאות שונות לביטוי "ואני אבטח בכך", והיום נאמר שהוא שוה חוצה, מלת התנאי בדברי המשיח לבעל שם טוב, שאבוא כאשר "יפוצו מעינותיך חוצה". כנראה בשביל להביא את "אורו של משיח" חוצה צריך הרבה בטחון "בכך", בעצמות ה', דרך התורה דעתיקא, תורת העצמות, "בכך".

על מה בכה הבעש"ט?

כידוע, כשהבעל שם טוב עלה להיכלו של משיח ושאל אותו "אימת אתי מר?" המשיח ענה לו שיבוא כש"יפוצו מעינותיך חוצה... ויוכלו גם המה [דהיינו התלמידים הקרובים] לעשות יחודים ועליות כמוך ואז [זה יהיה הסימן ש] יכלו כל הקליפות ויהיה עת רצון וישועה"⁸⁴. כתוב שהבעש"ט בכה מתי הדבר יוכל להיות – זו היתה תגובתו הספונטאנית, לא שמחה אלא דווקא בכי (ב"בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא"⁸⁵ יש את גילוי היחידה שבנפש, כנודע).

ישנה שיחה בה הרבי הרש"ב⁸⁶ מזכיר את

כז ברכות יב, א.

כח ראה התוועדויות י"ט כסלו ע"ד וי"ט כסלו ע"ה.

כט כש"ט (קה"ת) אות א.

ל ע"פ זהר ח"ג עה, א.

לא תורת שלום י"ט כסלו תרס"ח, וז"ל (בתרגום ללשה"ק):
... הדבר גם מתאים למה שנאמר לבעש"ט כששאל "אימתי קאתי מר" – "לכשיפוצו מעינותיך חוצה", שעל כך בכה הבעש"ט, וה'עולם' אומר שבכיייתו היתה על ה"חוצה". מהאגרת אפילו משמע שלא כך, רק שהוא בכה מתי יהיה הדבר, אבל ה'עולם' אומר שהוא בכה על עצם ה"חוצה"...

לב בראשית רבה פה, א (ובכ"ד מצוטט "עוסק בורא אורו של משיח").

לג רות ד, יח.

לד שם פסוק כב.

לה פסיקתא רבתי ל; זהר ח"ג לד, ב.

לו סנהדרין צח, א.

לז תהלים צה, ז.

יבוא כאשר הגנים החסידיים שבתוכם יתעוררו. כדי לעורר אותם צריך משיח – להביא את אור החסידות החוצה. יחסית, זהו "חוצה" של עולם הבריאה בלבד, עולם השכל, עולם החב"ד³⁰. גם בחב"ד יש "חוצה" שצריך להביא אליו את האור. שוב, שיחה מפורשת של הרבי הריי"צ, שקודם כל צריך להביא את האור ל"חוצה" של חב"ד עצמה.

אחר כך יש את ה"חוצה" של כל עם ישראל, כל היהודים הטובים, "עם זו יצרת לי תהלתי יספרו"³¹ – לכל עם ישראל, לכל יהודי, יש נקודה חמה בלב, אמונה בלב. צריך להביא לו את האור-כי-טוב של החסידות ולעורר אצלו את עולם הרגש, עולם המדות, ה"חוצה" שיש בו התרחקות מה'.

גם זו לא תכלית ה"חוצה", "חוצה שאין חוצה הימנו". ה"חוצה" האחרון הוא "אף עשיתיו" – "אף הפסיק הענין"³², לשון חרון-אף. מהו אותו חוצה (חוץ ממי שמייחס לעצמו "כחי ועצם ידי", כנ"ל)? יחסית ל"חוצה" של החסידים, עולם הבריאה, ושל כלל ישראל, עולם היצירה, עולם העשיה הוא החוצה של "ונתתק לאור גוים"³³, מה שאנחנו קוראים בזמן האחרון³⁴ 'המהפכה הרביעית' – להביא את האור עד לגוים, ועד בכלל. זהו "אף" שמפסיק בין העולם היהודי לעולם הגדול, הכללי. ישעיהו הנביא אומר "ונתתק לאור גוים להיות ישועתי עד קצה הארץ". צריך להביא את "ישועתי" – שע נהורין, אור הפנים – "עד קצה הארץ", עד סוף עולם העשיה, עד כל ארבע פנות תבל, רחוק-רחוק. זהו ה"חוצה

מב וראה גם בתורת שלום שם, שעצם התלבשות החסידות בשכל כך שכל אחד יוכל להבין עניני אלקות היינו הפצה "חוצה".

מג ישעיה מג, כא.

מד ראה לקו"ת ריש פרשת בלק.

מה ישעיה מט, ו.

מו החל מהתוועדות כ"ד טבת ע"ה.

דרך אליהו הנביא, וכאן משיח עצמו אומר – כנראה תנאי יותר עצמי.

יציאה "חוצה" – מאצילות לבי"ע

בכל אופן, מה הבכ"י? "חוצה" הוא כמו הפסוק הראשון בתורה, "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ" – "ברא" היינו יציאה לבר, שה' יוצא-מוציא החוצה, כמו הוצאה מרשות לרשות בשבת. שבת היא סוד עולם האצילות, רשות היחיד³⁵, ובריאה היינו הוצאה החוצה, לעולמות התחתונים, שיש בהם מודעות עצמית – הרגשת דבר נפרד בפני עצמו – שאין ברשות היחיד. ה' רוצה דווקא את העולמות התחתונים, בהם כל יצור מרגיש ישות בפני עצמו.

ברשות הרבים גופא, בעולמות התחתונים, יש שלש מדרגות, "ירידה אחר ירידה", "ירד ירדנו"³⁶: עולם הבריאה, ירידה לישות של השכל; עולם היצירה, ירידה לישות של המדות-הרגש; ואז ירידה ל"אף עשיתיו", עולם העשיה, לישות של 'עשיתי משהו בחיים', "כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה"³⁷ תוך שכחה שרק ה' נתן לי כח לעשות חיל.

הבכ"י באצילות ושלש מדרגות "חוצה"

מה הן שלש המדרגות של "חוצה"?

יש שיחה של הרבי הקודם, הרבי הריי"צ³⁸, שאומר שאצל חסידי חב"ד ה"חוצה" היינו דווקא בני-צאצאי החסידים שיצאו לבר, החוצה, התרחקו מהיהדות וירדו מהדרך. כל המדינה כאן היא פרי בני החסידים שהתרחקו הגיעו החוצה, והרבי הריי"צ אומר שמשיח

לח לקוטי הש"ס (האריז"ל) שבת. ובכ"מ.

לט בראשית מג, כ.

מ דברים ח, יז.

מא שיחת שמח"ת סעף ל ואילך (לשם מצוין הרבי בהערותיו לתורת שלום הנ"ל).

האלקית תתגלה. מה כתוב בפסוק הבא? "כי מרחמם ינהגם ועל מבועי מים ינהלם". המלה האחרונה כאן, "ינהלם", שוה יט כסלו. "כי מרחמם" עולה משיח.

יש כאן שלשה דברים קשורים: הראשון, "ונתתיך לאור גוים" – צריך להביא את אור המשיח עד לאור גוים – "להיות ישועתי עד קצה הארץ". אחר כך כולנו צריכים לצאת מבית האסורים שלנו, וצריך להתגלות – "לאשר בחשך הגלו". בסוף "כי מרחמם [המשיח] ינהגם" – הוא המנהיג האמתי שמחכים לו, שיבוא משיח "תיכף ומיד ממש" בלשון הרבי. "ועל מבועי מים ינהלם", "אין מים אלא תורה"¹⁰ – תורת משיח, המים של המשיח, האור של המשיח, האויר של המשיח, כמו שהרבי אומר.

כל זה היה הסבר הסבה הפנימית, האמתית, העכשווית והעדכנית, למה עדיין הבעל שם טוב בוכה – מתי כל זה כבר יתקיים בפועל. היום לא כל כך מענינת אותו עלית הנשמה. אז, בדור של אצילים, של עולם האצילות, היא אולי יותר ענינה אותו. אבל כרגע הוא בוכה לפי הפירוש השני (הפירוש של ה"עולם", לשון העלם¹¹ והסתר אלקות), על המלה "חוצה". התחלנו בכל הענין כי "חוצה" שוה "ואני אבטח בך" – צריך הרבה בטחון בשביל להביא את אורו של משיח חוצה. עד כאן השלמה לשיר ששרנו קודם.

ג. לקנות את הקב"ה בכל דבר

כמנהגנו מדי שנה בשנה ב"ט כסלו ננגן את שלשת הניגונים המסורים לנו מהרב המגיד נ"ע. הרי היום ההילולא רבה של המגיד הגדול

שאין חוצה הימנו". שוב, לפי ההסבר שמביא הרבי הרש"ב, על כך עיקר דמעות הבעש"ט – מתי זה כבר יהיה!?

לפי הפשט, שהבעש"ט בכה על תלמידיו – שיוכלו לעשות עליות נשמה כמותו – דמעותיו הן בעולם האצילות. אם כן, בעצם יש לנו כאן את כל ארבעת העולמות אבי"ע – אצילות-בריאה-יצירה-עשיה: בעולם האצילות הבעש"ט בוכה מתי יוכלו לעשות עליות כמוני, ושלשת העולמות התחתונים הם שלש מדרגות "חוצה" שהבעש"ט בוכה מתי תוכלנה להתקיים, עד ה"חוצה" האחרון, "ונתתיך לאור גוים להיות ישועתי עד קצה הארץ". ולסיכום: אצילות מודעות אלקית תלמידי הבעש"ט בריאה ישות השכל צאצאי החסידים יצירה ישות המדות כלל ישראל עשיה "כחי ועצם ידי" אומות העולם

אור לגוים, התגלות מתוך החשך, הנהגת המשיח

בהמשך, כמה פסוקים אחרי "ונתתיך לאור גוים", כתוב "לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך הגלו"¹². צריך לומר למי שאסור – דברנו על יוסף האסור בבית הסהר וכולנו אסורים בירידת הנשמה לתוך הגוף – "צאו", "יצאתי בשלום מה' שלום", כמו ששרנו עכשיו "פדה בשלום נפשי". צריך לצאת ממצרים, לצאת מהגלות. "לאשר בחשך" – מי שיושב בחשך וצלמות – צריך לומר "הגלו", לשון התגלות. היום שומעים, במיוחד אצל חב"דניקים, שמאחלים שתהיה התגלות. מהי ההתגלות? "לאשר בחשך הגלו" – שכל אחד יזכה להתגלות, ההתגלות האישית העצמית שלו. כולנו בחשך, צריכים להתגלות, והיום, חג הגאולה, הכי טוב לאחל לכל אחד – "תתגלה!", שהנשמה

מח ב"ק יז, א; זהר ח"ב ס, א. ובכ"מ.
מט ספר הבהיר אות י.

מז ישעיה מט, ט.

שעתידים להיות צדיקים גדולים של החסידות, שקופצים דרך החלון ומיד נוסעים לרבי, הולכים להיות מגדולי החסידים והצדיקים. הווארט הוא על שלש המלים האחרונות בפסוק שכולנו מכירים – "מה רבו מעשיך הוי' כָּל־מַלְאָה עשית מלאה הארץ קניןך"^{נא}. שוב, מי שבחוץ עומד ליד החלון ואומר בשם המגיד ממעזריטש – "מלאה הארץ קניןך", די וועלט איז פול מיט וואס צו קויפן ה' יתברך, העולם מלא עם מה לקנות את ה' יתברך.

"לדעת את ה' ולקנות את ה'

הווארט הזה נשמע דומה קצת ל"בכל דרכיך דעהו"^{נב} – דרך כל מה שיש בעולם אני יכול לדעת ולהכיר את האלקות. ידוע בחסידות^{נא} שיש שתי דרגות עבודת ה': דרגה כללית של "כל מעשיך יהיו לשם שמים"^{נב}, שכל מה שאני עושה בחיים – אוכל, שותה, מטייל – הוא בשביל שיהיה לי כח וישוב הדעת והרחבת הדעת לעסוק בתורה ומצוות. התכל'ס היא התורה והמצוות, ובכל דבר אני מכוון שיהיה לי כח לתכלית. החסידות גלתה ש"בכל דרכיך דעהו" היא מדרגה יותר גבוהה – שכל מה שאני עושה הוא "הודמנות פז" (בלשון הרבי) לדעת את ה' (בכל דבר אפשר לעבוד את ה' "עבודה תמה"^{נב}) – "עבודה שאין אחריה עבודה"^{נא}, תכלית ולא רק אמצעי).

כאן יש ווארט שאם נעמיק בו הוא אפילו יותר מ"בכל דרכיך דעהו" – יש 'לדעת את ה'" ויש 'לקנות את ה'". קנין תלוי בדעת – יש

נא תהלים קד, כד.

נב משלי ג, ו.

נג ראה לקו"ש ח"ג עמ' 907 ועמ' 932; ח"י עמ' 104 ואילך; תשובת השנה מאמר "בכל דרכיך דעהו" פ"ג ובכ"ד.

נד אבות פ"ב מ"ב.

נה ראה 'צוואה מהבעש"ט' (בריש כש"ט ובריש צוואת ריב"ש) אות א.

נו יומא כד, א.

ממעזריטש – רבו של בעל הגאולה, אדמו"ר הזקן. לפני הסתלקותו הוא קרא לתלמידו האהוב, אדמו"ר הזקן, ואמר לו "זלמניו, היינט איז אונזער יום טוב" (היום הוא היום-טוב שלנו). בכך הוא נבא שבאותו יום ממש – באותה קביעות, "שלישי" של וישב – כעבור 26 שנה (כמנין שם הוי' ב"ה), תהיה גאולת תלמידו המובהק. כידוע, אדמו"ר הזקן קרא לו 'אבא' ולבעש"ט 'סבא'. היום הילולת האבא, המגיד, וחג הגאולה של הבן, התלמיד המובהק.

"מלאה הארץ קניןך"

לפני שנגנן גם נאמר ממנו ווארט: כתוב^{נא} שצדיקים גדולים, שהיו קודם תלמידים מובהקים של הגר"א, התקרבו לחסידות ונסעו למגיד כי שמעו ווארט אחד קצר וקולע שמישהו אמר בשמו. למדו בהתמדה, לא זזו מהסטנדרד, והווארט כל כך הלהיב אותם שקפצו מהחלון החוצה. נצייר לעצמנו שמישהו עומד בחוץ, ליד החלון, ואומר ווארט קצר של הרבי – המגיד – שכל כך מדליק את נשמת האנשים האלה,

נ ספר אשרי האיש (ר' אשר ארקוביץ) מערכת הרה"ק רבי אברהם מקאליסק אות א, ז"ל:

הרה"ק מקאליסק ז"ע קודם התקשרותו להמגיד ז"ע היה תלמיד מקורב מאד להגר"א זצ"ל וישב בחדרו שבע שנים והיה ספון בתורה. לימים נזדמן לעירו הרה"צ רבי אהרן שוחט ז"ל שהיה תלמיד המגיד וגם היה אצל רבי אהרן הגדול מקארלין ז"ע, ועמד ע"י חלון חדרו ואמר בהתלהבות: "וואס האסטע זאך אוועק גיזעצט אוי ווי אפאפ מיט אפאפונע, גיי ארויס אויף דער וועלט זע וואס פארא ליכטיקייט איז דא!" (מה לך יושב פה סגור ומסוגר, מוטב שתצא לאויר העולם לראות איזה אור זורח בעולם). וחזר לפניו דיבור אחד מהמגיד ז"ע, וכאשר שמע הדיבור נתפעל כ"כ וקפץ החוצה בדרך החלון לראות את האיש שאמר את הדיבור, ואז נסע עמו להמגיד ז"ע. וכאשר שאלו אותו מהו הדיבור ששמע, אמר: דיבור זה שעל ידו זכיתי להתקרב להרב המגיד אין רצוני לגלות. אכן נתוודע הדבר, ואפשר שרבי אהרן שוחט ז"ל גילה אותו, שאמר לו: "מלאה הארץ קניןך", די גאנצע וועלט איז פול מיט וואס צו קויפן השי"ת" (העולם כולו מלא בדברים שאפשר לקנות בהם את השי"ת).

קונך" הוא אצילות, עולם הקנין¹³, והמגיד אמר "אצילות איז אויך דא"¹⁴ – גם דומה לענין – בכל דבר אני יכול לקנות את ה', כאן ועכשיו להיות באצילות, להפוך את העולם הזה לעולם האצילות, שהוא עולם התיקון.

רק נזכור עכשיו את הווארט הזה ונגנן את שלשת הניגונים. הניגון הראשון עבר במסורת רוז'ין – משפחת המגיד, לכן מתחילים בו – הניגון השני במסורת רופשיץ והניגון השלישי במסורת ברסלב. נגנן אותם ברצף, ונססה לחשוב על הווארט "מלאה הארץ קניןך", כדאי לזכור באידיש, די וועלט איז פול מיט וואס צו קויפן ה' יתברך.

נט ראה חנה אריאל לך לך ד"ה "חמשה קנינים"; אגרא דפרקא אות פ; אשא עיני מאמר "מה רבו מעשיך הוי" פ"ג ובהערה סד.
ס ראה סוד ה' ליראיו שער "ארבעה עולמות" פ"ה.

"דעת קונה" ו"דעת מקנה", "דעת קנית מה חסרת, דעת חסרת מה קנית"¹⁵. בכל זאת, דבר אחד הוא לומר שאני יודע את ה' – מתקשר לה' באכילה ובכל דבר, מדרגה חשובה של חסיד – ודבר אחר, יותר גבוה, הוא לומר שאני קונה את ה', שה' הופך להיות נכס שלי, בלב שלי. ככה אומר המגיד – "מלאה הארץ קניןך", העולם מלא במה לקנות את ה' יתברך. שה' יעזור לנו שנזכה למדרגה הזו, להכיר שהעולם הזה התחתון – ה"חוצה" – מלא הזדמנויות, בכל דבר ודבר אפשר לקנות את ה'. צריך הרבה להעמיק בענין. בקידוש לבנה אומרים "ברוך עושך, ברוך יוצרך, ברוך בוראך, ברוך קונך", עולים מעשיה לאצילות¹⁶. "ברוך

נז קהלת רבה ז, לב (ובכ"מ). ראה נדרים מא, א.
נח פע"ח שער ר"ח חנוכה ופורים פ"ג.

בקיזור – תובנות ונקודות 'עבודה':

- כדי לזכות ל"תורה חדשה" צריך לפתוח בתפלה ("הקל" החסר והמשתוקק) ולהמשיך בתורה ("קול" מלא) ולחבר את שניהם לאורות דתהו של עולם העשיה – "הידיים ידי עשו".
- ירידות יהודה ("וירד יהודה") ויוסף ("ויוסף הורד") הן "ירידה צורך עליה" – הצדיק "חי וקים" גם בירידה, ובסופו של דבר "מבית הסורים יצא למלך" בהפצת פנימיות התורה.
- בשביל להביא את "אורו של משיח" חוצה נדרש "ואני אבטח בך" – הרבה בטחון בעצמות ה' ("בך") באמצעות כב אותיות תורת משיח.
- המעינות צריכים להגיע "חוצה" – לעורר את בני החסידים שסרו מהדרך (בעולם הבריאה), להצית את נקודת הרגש והאמונה בכל יהודי (בעולם היצירה) ולהיות גם "לאור גוים" (בעולם העשיה). הבעל שם טוב בכה מתי תגיע החסידות עד ה"חוצה" האחרון, בעשיה.
- כולנו אסירים בגוף ויושבים בחשך, וצריך לומר לנו – "צאו!" ו"הגלו!". הנשמה של כל אחד צריכה להתגלות, וכך נזכה לביאת המשיח, "כי מרחמם ינהגם".
- העולם מלא בדברים בהם ניתן לקנות את ה'. 'קנין' ה' הוא מדרגה שלמעלה מידיעת ה', ההופכת את כל עולמנו – עולם הזה, עולם העשיה – לעולם האצילות, עולם הקנין.

מכסא דין לכסא רחמים

התוועדות י"ט כסלו – חלק שני

קיצור מהלך השיעור

השיעור שלפנינו – חלקה השני של התוועדות י"ט כסלו – הוא שיעור מלא 'עבודה' על היחס הנכון שלנו לעולם, שהוא תכלית בריאת העולם וירידת הנשמה לגוף. **פרק א** מסביר כי ראשית וחיצוניות עבודת ראש השנה הן קבלת מלכות ה', אך תכליתה ופנימיותה (הניכרת בפרט בראש השנה לחסידות) הן התדמות לה' העומד דין וכסא רחמים. אנו יורדים לעולם מלאי דין ובקורת, מפנים אליו את גבנו, ותכלית העבודה היא להפנות את הפנים אל העולם ולרחם עליו. **פרק ב** מסביר כי התורה המצויה לנו כיום היא תורת איסור והיתר, המקרבת את הטוב ודוחה את הרע, אך תיקון המציאות תלוי בתורה הדנה את העולם ב"משפט צדק" המחולל שינוי והופך את הרע, ובכך מרחם על הזכאי ועל החייב כאחד. **פרק ג** דורש כי "על [ידן] שלשה דברים העולם עומד" מכסא דין ויושב על כסא רחמים – תורה, המלמדת לשפוט את הזולת בצדק ולדונו לכף זכות; עבודה-תפלה לעורר רחמים על הזולת; וגמילות חסדים, לרחם על הזולת בפועל. **פרק ד** מקנה בהתבוננות בתנאי לביאת המשיח ומסיק כי עלינו 'לנצח' את ה' – המחליף את התנאים לגאולה – בטענה שעל פי הלכה התנאי של "היום, אם בקלו תשמעו" כלל אינו חל.

יורד – "הקל קול יעקב"¹ (ועל ידי העבודה של קול השופר יורשים את "הידיים ידי עשו")².
שואלים: מה עיקר הנקודה של ראש השנה ב'עבודה', בעבודת ה' יתברך? יש אומרים שהנקודה העיקרית היא קבלת המלכות, להמליך את ה' עלינו למלך – "מלך על כל הארץ"³. זהו ודאי משהו עיקרי, תחלת עבודת ה', לקבל עול מלכות שמים, אבל יחסית זו העבודה בחיצוניות – אך בפנימיות העבודה היא להתדמות אליו יתברך, שגם כל אחד ואחד מאתנו יקום מכסא דין וישב על כסא

א. מכסא דין לכסא רחמים – להפנות פנים למציאות עבודת ראש השנה – מכסא דין לכסא רחמים

היום ראש השנה לחסידות – כמו ראש השנה, שנקרא "יום הדין", אבל תכליתו להפוך את הדין לרחמים, עד שהקב"ה "עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים"⁴. "עלה אלהים בתרועה"⁵ – "אלהים" היינו מדת הדין, והוא עולה, קם והולך, "בתרועה", על ידי התרועה – ואז "הוי בקול שופר", שם הרחמים נמשך ויורד על ידי השופר. גם זו בחינת "קל" עולה ו"קול"

ג בראשית כז, כב.

ד וראה באורך בחלקו הראשון של השיעור (נדפס לעיל).

ה חתימת ברכה אמצעית בימים נוראים.

ו ראה תניא פמ"א.

נרשם ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. מוצאי י"ט כסלו תש"פ – בניני האומה, ירושלים.

א ראה ויקרא רבה כט, י; פסיקתא דרב כהנא פסקא כג אות ג.

ב תהלים מז, ו.

המציאות שבורא זה עתה, הוא רואה שהעולם לא יכול להתקיים במדת הדין – לכן הוא משתף את מדת הרחמים, ואף מקדים אותה למדת הדין, "ביום עשות [עשייה היא תיקון]". מה התיקון? הוי' אלהים [שמקדים את שם הוי', שם הרחמים, לשם אלקים, שם הדין] ארץ ושמים"¹. כלומר, גם ירידת ה' לברוא את העולם היא "ירידה צורך עליה" – ה' עצמו יורד בדין, והעליה שלו היא שיעלה בדעתו שהעולם הזה לא מתקיים במדת הדין וחייבים את מדת הרחמים.

מעבר מבקורת לרחמים

ככה כל אחד מאתנו: אני יורד לעולם הזה במדת הדין. מה הכוונה? אני יורד מלא בקורת על העולם התחתון, על ה"חוצה" הזה², על הריחוק מאלקות. זה עתה הייתי בגן עדן, למעלה, קרוב לה'. עכשיו אני יורד לתוך מציאות שרחוקה מה', שמנוכרת לה' יתברך, לכן טבעי שהרגש שלי כלפי העולם הזה מהרגע הראשון הוא דין, בקורת. אבל בעצם כל זמן שאני בבקורת על המציאות סימן שעוד לא פקחתי את העיניים והסתכלתי עליה טוב-טוב. אני עדיין, כמו שנסביר, עם פני כלפי מעלה – לא הפניתי פנים למציאות כפי שהיא. ברגע שכן אפנה למציאות כפי שהיא, אם יש בי ניצוץ אלקי – ויש בי, אני יהודי, יהודים הם רחמנים – עם כל כמה שהעולם הזה מנוכר

רחמים, להפוך את מדת הדין למדת הרחמים. אם אנחנו מבקשים מהקב"ה שיעמוד מכסא דין וישב על כסא רחמים – גם אנחנו צריכים לעשות אותו דבר.

ירידה לעולם במדת הדין והמעבר למדת הרחמים

אדם הראשון נברא בראש השנה – זהו יום ההולדת שלו, ה"מזל גובר" שלו. כלומר, נשמתו ירדה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא ביום הזכרון, יום הדין. בשביל מה הירידה הזו? זו "ירידה צורך עליה", אבל מה התכל'ס? בדיוק מה שאמרנו הרגע:

יורדים לעולם הזה במדת הדין, כמו שאצל הקב"ה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין. לפני ש"כד סליק ברעותיה למברי עלמא"³ הוא לא במדת הדין ולא במדת הרחמים – הוא ב"שעשועים עצמיים", "שעשועי המלך בעצמותו" בלשון הקבלה⁴. אבל "כד סליק ברעותיה למברי עלמא" יש כבר כביכול מדות, עוד לפני הצמצום הראשון, וברגע שעולה ברצונו

לברוא את העולם הוא יתברך כבר – כביכול – יורד במחשבה לברוא את העולם. כשכתוב שעלה ברצונו לברוא את העולם במדת הדין הכוונה שהוא ירד לעולם במדת הדין – כך הוא יורד למציאות, כך עולה בדעתו לברוא אותה. אבל ברגע שה' מגיע, ש'נופל' כביכול על

גם ירידת ה'
לברוא את העולם
היא "ירידה צורך
עליה" – ה' עצמו
יורד בדין, והעליה
שלו היא שיעלה
בדעתו שהעולם
הזה לא מתקיים
במדת הדין
וחייבים את מדת
הרחמים

1 רש"י לבראשית א, א.

2 יא ראה ראב"ע על בראשית ב, ד; בראשית רבה יא, ו (ובכ"מ); פסיקתא רבתי; זהר ח"א מז, ב.

3 יב בראשית ב, ד.

4 ז כמדובר מאז שיעור כ' חשון ש"ז.

ח ע"פ זהר ח"ג סא, ב.

ט ראה עמק המלך שער א.

לשנות בפנימיות את כל מערכת המדות שלו, כל ההסתכלות וההתייחסות שלו למציאות – זהו כבר שיפור לאחר החידוש. לכן הסדר הוא "חדשו מעשיכם, שפרו מעשיכם".

המדרש אומר "אמר הקב"ה, אם שפרתם מעשיכם לפני הרי אני נעשה לכם כשופר הזה, מה השופר הזה מכניס בזו ומוציא בזו, אף אני עומד מכסא דין ויושב בכסא רחמים, ומתמלא עליכם רחמים ומרחם עליכם והופך להם מדת הדין למדת רחמים"^כ. כלומר, התכלית של "תקעו בחדש שופר" היא שאני, אומר ה', "מכניס בזו ומוציא בזו" – כמו שופר – עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים ומהפך לכם את מדת הדין למדת הרחמים. בפשט – אני עומד מכסא הדין שלי למדת הרחמים שלי. בפנימיות – אני גם עוזר לכם, שכל אחד מכם יהפוך את מדת הדין שלו למדת הרחמים, וכך יגלה את ניצוץ

המשיח שלו, וכך יבוא המשיח.

עיקר הפיכת הדין לרחמים – ביום ה"דינא רפיא"

המדרש מתאר מה קורה בראש השנה, והיום אנחנו בראש השנה לחסידות, הפנימיות. גם בראש השנה הזה יש שני ימים. מבואר בקבלה^{כב} שהיום הראשון של ראש השנה הוא עדיין "דינא קשיא" והיום השני הוא "דינא רפיא". ביום הראשון לא תמיד תוקעים אצלנו

לאלקות, אני אתחיל לרחם עליו, ועל כל אחד ואחד שנמצא אסור וכלוא בתוכו.

בהפניית הפנים למציאות הגעתי בעצם לתכלית של ראש השנה, לעבודת ה' הפנימית שלו, וממילא לתכלית ירידת נשמתו לעולם – להפוך בתוכי את מדת הדין למדת הרחמים. אז יתקיים בי עצמי "כי מרחמם ינהגם"^{כג}, וכאשר יהיו מספיק ניצוצות משיח יתגלה המשיח הכללי ל"אשר בחשך הגלו"^{כד} – יתגלה ה"כי מרחמם ינהגם" ועל מבועי מים ינהלם"^{כה}, המים הטובים, "חסדי דוד הנאמנים"^{כו}.

המעבר מדין לרחמים – שפור לאחר החדש

כל הענין כתוב במדרש, על הפסוק "תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו"^{כז}. "חדש" היינו "חדשו מעשיכם" ו"שופר" היינו "שפרו מעשיכם"^{כח}. מוסבר בחסידות שכאשר אדם משנה את דרכו, מתחיל לקבל ראש חדש, הוא

מחדש. עיקר החידוש הוא קבלת המלכות ("ויקם [על האדם] מלך חדש"^{כט}, ה"חדש" הראשון בתורה, "הכל הולך אחר הפתיחה"^ל, כמבואר במ"א^ל), כמו שאמרנו קודם, אבל כשהוא מתחיל להתעמק בפנימיות, ורוצה

יג ישעיה מט, י.

יד שם פסוק ט.

טו שם נה, ג.

טז תהלים פא, ד.

יז ויקרא רבה כט, ו.

יח שמות א, ח.

יט ע"פ פרקי דרבי אליעזר פמ"ב.

כ ראה ישעור י"ד טבת ע"ב; עמודיה שבעה תזרוע הערה ע. ובכ"מ.

כא פסיקתא דרב כהנא פסקא כג אות ח.

כב פע"ח שער ר"ה פ"א ובכ"ד.

כשהוא מתחיל להתעמק בפנימיות, ורוצה לשנות בפנימיות את כל מערכת המדות שלו, כל ההסתכלות וההתייחסות שלו למציאות – זהו כבר שיפור לאחר החידוש

עכשיו יורדת לתוך העולם הזה. איך היא נולדה לתוך המציאות – עם הפנים לעולם או שנולדה כשעדיין מסתכלת כלפי מעלה והאחור לעולם¹²? היא נולדה עם הפנים למעלה, לה', למקור – "דע מאין באת"¹³ – והאחור למטה. הלידה עם האחור למטה נקראת לידה במדת הדין, כי כלפי המציאות היא עם האחור – היא לא באהבה שלמה אל המציאות, לא מחבקת את המציאות. אדרבא, היא חוששת מהירידה הגדולה.

היה לנו שיעור לא מזמן¹⁴ שיש נשמות (רוב הנשמות) שממש פוחדות, פחד איום ונורא, לרדת לתוך העולם הזה, ויש נשמות שדווקא מחפשות הרפתקאה (adventure בלועזית), ומרוצות מכך שהעולם הזה, עם קיום מצות ה' שבו, הוא הזדמנות להתענג על ה'. אבל גם הנשמות שמוכנות לכתחילה, ואפילו רוצות לא לדחות אפילו לרגע את הירידה לעולם הזה – הזדמנות להתענג על ה' – יורדות לעולם עם האחור כלפיו ועם הפנים כלפי מעלה. שהרי העולם הזה הוא הזדמנות להתענג על ה', וה' נמצא למעלה – מטרתן היא לא להתענג על העולם אלא להתענג על ה'. זו עדיין בחינה של דין. תכלית העולם הזה היא להגיע לכאן ולפנות למציאות – "אם רץ לבך" כלפי מעלה "שוב לאחד". זו גרסת התקו"ז, המובאת בספר תניא קדישא¹⁵ של בעל הגאולה, שה"אחד" נמצא למטה.

זהו בדיק הווארט של המגיד¹⁶, "מלאה הארץ קנייך"¹⁷ – שדווקא הארץ, למטה, מלאה הזדמנויות לקנות את ה'. מתי אפשר לקנות את ה'? אם אתה פונה למציאות ורואה

בשופר – כי הוא יכול לחול בשבת – אבל ביום השני, דינא רפיא, תמיד תוקעים בשופר. מה זה אומר? שבאמת עיקר הכוונה והעבודה הפנימית ביום הראשון של ראש השנה – שלענייננו הוא י"ט כסלו – הוא קבלת המלכות, כולל קבלת המלכות של מלך המשיח שבדור, שאם נזכה הופך להיות המשיח הכללי-האמתי של כל עם ישראל. זו עבודת היום הראשון, עדיין עבודה בבחינת נוקבא.

אבל עבודת היום השני – "יחינו מימים"¹⁸, תוספת של חז"ל ("חביבין עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה"¹⁹) שתקיים לנצח, גם אחרי ביאת המשיח, כאשר יבטל יו"ט שני בשאר החגים – היא "דינא רפיא", דין מספיק רפוי שכבר מוכן ומזומן להתהפך לרחמים. לכן עיקר העבודה להפוך את הדין, גם הדין שבי, לרחמים – הוא ביום השני של ראש השנה, שלענייננו הוא עכשיו, כ' כסלו, שלמות ותכלית גאולת אדמו"ר הזקן. בי"ט כסלו עדיין היו דינים, יחסית היה "דינא קשיא", אבל היום השני הוא כבר "דינא רפיא" – דין כל כך רפוי שהופך לרחמים, תכלית הכוונה של ירדת הנשמה לתוך הגוף. לחיים לחיים, רק לווארט הזה – שנזכה להפוך את הדין שלנו לרחמים.

דין ורחמים –

פנים כלפי מעלה וכלפי מטה

נאמר עוד ווארט:

התייחסות למציאות במדת דין נקראת בקבלה הפניית אחור כלפי המציאות, כלפי העולם הזה – האחור שלי לעולם והפנים שלי כלפי מעלה. לכאורה טוב, מי למעלה? ה' יושב בשמים. אני כל הזמן עם הפנים לה' והאחור למציאות. נצייר שהנשמה שלנו

כה וראה סוטה יא, ב; נדה לא, א-ב.

כו אבות פ"ג מ"א.

כז אור לכ' חשון תש"פ.

כח תניא פ"ג.

כט תהלים קד, כד.

כג הושע ו, ב. וראה לקו"ת דרושים לר"ה סג, ב ואילך.

כד ע"פ במדבר רבה יד, ד.

הוא במדת הדין, אחר (וכידוע, גם אחרי הנישואין אדמו"ר האמצעי עוד נדרש לעבודה כדי לפנות למציאות התחתונה).

לכן הפסוק צריך לומר "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד"¹⁷ – זו מדת הרחמים. בכתבי האריז"ל חוזר הרבה פעמים הרעיון שהז"א מעדיף לינוק משדי אמו מאשר לפנות כלפי מטה ולהזדווג, לקנות את הנוקבא. קידושין הם קנין – כמו הווארט של המגיד על "מלאה הארץ קניןך" – לקנות את האלקות דווקא בחפצי עלמא דין, עלמא דשקרא, שם קונים את ה' (קנין שלמעלה אפילו מידיעת ה', כנ"ל).

ב. תיקון המשפט

אבן המשפט בזמן הגלות

יש עוד ווארט חשוב של אדמו"ר הזקן¹⁸, בעל הגאולה, אודות ההבדל בין דורות הראשונים לדורות האחרונים לגבי תורה. ממנו גם מובן למה מצפים מימות המשיח, עליהם כתוב "השיבה שופטינו כבראשונה". בדורות הראשונים – כמו שמואל וכל השופטים, כל גדולי ישראל – עיקר עבודת ה' היה לדון, לעשות משפט צדק. אבל לאט לאט, במשך הדורות, בפרט בזמן הגלות, אבדו היכולת והתוקף – ה"איתן" – של חכמי ישראל, חכמי התורה. כמו שמאד בולט בדורנו – אבדנו את היכולת לעשות משפט. כעת נדבר קצת על תיקון המשפט העברי כאן בארץ.

מה נשאר לנו? אומר אדמו"ר הזקן שנשאר בעיקר איסור והיתר, מה כשר ומה טרף. דווקא על איסור והיתר ברית כרותה שלא תשכח התורה לעולם ועד¹⁹ – זו תורה נצחית,

בה את "אחד האמת"²⁰. או, בלשון הידועה בחסידות, "אלץ איז גאט"²¹. הירידה למטה, גם בחשק להתענג על ה', היא עדיין במודעות של "גאט איז אלץ" – שה' הוא הכל – אבל צריך לפנות למציאות. רחמים הם רק כשאני פונה למציאות כפי שהיא – קשה, לא פשוט – ואוהב אותה ומרחם עליה, כי עצמות ה' נמצאת בתוכה, שם ה"אחד", "שוב לאחד", בתוך ה"מלאה הארץ קניןך" בתוך כל דבר ודבר. זו תכלית הירידה.

יש פה דבר והיפוכו – הירידה היא עם הסתכלות שלי למעלה והעליה היא הרחמים, כשאני מוצא את ה' למטה. אז "כי מרחמים ינהגם ועל מבועי מים ינהלם".

מוכנות לחתונה – הפנית פנים למטה

נמחיש זאת עם סיפור: כשאדמו"ר האמצעי היה אברך צעיר והציעו לו שידוך – היתה שאלה אם הוא כבר מוכן להתחתן. הוא אמר לא לדחות את החתונה אפילו יום אחד – כמו אותן נשמות שלא רוצות שידחו את הירידה לגוף אפילו יום – למה? הוא ידע שבחתונה שלו בעל הגאולה, אביו, יאמר דרושי חסידות בשופי, וחשק עד כלות הנפש ממש לשמוע את דרושי אביו. לכן הוא רצה להתחתן כמה שיותר מהר.

זה סיפור של צדיק גדול, לאו דווקא שוה לכל נפש, אבל הוא ממחיש לגמרי שגם הנשמות ששירדות לעולם הזה בשביל הזדמנות הפז להתענג על ה', האפשרית רק למטה, עדיין לא מפנות את פניהן כלפי מטה אלא כלפי מעלה. הוא רוצה להתחתן-לרדת כמה שיותר מהר, עוד היום להעמיד חופה, כדי שישמע דברי אלקים חיים – כלפי מטה

ל תניא פל"ה בהגהה (בשם הרב המגיד).

לא מאמר מו"ר' אייזיק מהומיל באגרת. נדפסה בספר לב לדעת מאמר "וצדיק יסוד עולם" ביאור א (עמ' קסז ואילך).

לב בראשית ב, כד.

לג מאמרי אדה"ז ענינים (ח"א) ערך משפט.

לד ראה שבת קלח, ב (וראה מיד בהמשך הסוגיא – קלט, א – אודות קלקול המשפט ותלות הגאולה בתיקונו).

יהושע בן פרחיה⁽⁷⁾). הוא אומר שאלה בירורים דנוקבא, וכנגדם אין מלחמה עם הלעומת-זה, לכן אין קטרוג עליהם ואפשר להמשיך לעשות אותם על פי דעת תורה, תורתנו הקדושה, לעולם ועד – ברית כרותה שלא תשכח התורה והמעשה על פי התורה בעניני איסור והיתר, כל האורח חיים והיורה דעה של השלחן ערוך. אבל בחשן משפט – הקיים בשלחן ערוך – המשפטים כפי שצריכים להיות לפי תורה לא נמצאים בשלמות (ומי

שמחסר בחלק מן העצם כו'), לדאבוננו. זהו סממן של הגלות, ועוד לפני הגלות ירד בהדרגה. כי הבירורים של המשפט אינם הבדלה בין הטוב והרע – קירוב הטוב והרחקת הרע – אלא בירורים של "אתהפכא חשוכא לנהורא"⁷, להפוך את החשך לאור ("להוציא לאור משפט"), את הרע לטוב, ולהפוך את הדין גופא לרחמים. זו תכלית כוונת ירידת הנשמה לגוף – בירורים בבחינת דכורא.

שוב, יש שני סוגי בירור: יש בירור של הרחקה, אפשר לקרוא לו גם אתכפיא – עבודת הבינוני של התניא, של בעל הגאולה – ויש בירורים שהם עיקר מה שה' רוצה ולשם כך ברא את העולם, בירורים של בעל תשובה אמת, ש"זדונות נעשו לו זכויות" ממש, על ידי

משיח-אמת, והיינו 'בעתה אחישנה' באופני בירור⁸) (ועד לעליה-העלאה של רפח ניצוצין גם מג"ק הטמאות לגמרי, מכח-י-ה, "הנסתרת להוי' אליהינו", כרמוז בשם פרחיה, וד"ל).

לו ראה סוטה מז, א.
לו זהר ח"א ד, א.

גם בזמן הגלות. אבל עיקר התורה, עיקר עסק הראשונים – לעשות משפט – לאט לאט התדרדר עד שאבד. אנו גם יודעים שאין לנו יותר סמוכים, איש מפי איש, כפי שנצרך כדי לעשות דין. אמנם החסידות אומרת שמורנו הבעש"ט קבל מאחיה השילוני ונסמך על ידו – הוא אמר לו "לאשר בחשך [צדיק נסתר] הגלו" – ולכן גם תלמידי הבעש"ט הלאה נסמכו, אך הכוונה בפנימיות. בפשט אין לנו סמיכה עד שיבוא "גואל צדק", שיגאל את ה"צדק", משפט צדק.

בירורים דנוקבא (הבדלה) ובירורים דדכורא (הפיכה)

כתוב שירידת הנשמה לגוף היא כדי לעשות בירורים, אבל כותב בעל הגאולה באותו מאמר שבעבודת הבירורים יש שני סוגי בירורים:

יש בירורים של איסור והיתר, שעיקרם הרחקת הרע – יש דבר שאני מקבל ומקרב, "ימין מקרבת", ויש דבר שאני אומר לו "אתה אסור", מרחיק אותו וזהו, "שמאל דוחה" לגמרי (שביחס לנשמות

ישראל אסור בתכלית, וכידוע, ומוסבר בשיחת הרבי⁷), מה יצא מה"שמאל דוחה" של רבי

לה ש"פ הבעלתך תשמ"א (הובא בבאורי הרבי לפרקי אבות פ"א מ"1), על מאמר רבי יהושע בן פרחיה "והוי דן את כל האדם לכף זכות" – עיקר המעבר מדין לרחמים, כדלקמן באריכות – והיינו שאצל רבי יהושע בן פרחיה (בגימטריא נצרות ובגימטריא יהושע הנצרי, "זה לעמת זה", כמבואר במ"א) התחולל המעבר מדין (בדחיה בשתי ידיים) לרחמים (ועד לרחמים עצומים, כאשר אמר לו "חזור בך" אף לאחר שחטא והחטיא את הרבים), ה"ירידה [של אותו האיש] צורך עליה [לאחר נ אלפי יובלות, כמבואר בספה"ק, או על ידי

על איסור והיתר
ברית כרותה
שלא תשכח
התורה לעולם
ועד – זו תורה
נצחית, גם בזמן
הגלות. אבל עיקר
התורה, עיקר
עסק הראשונים
– לעשות משפט
– לאט לאט
התדרדר עד
שאבד

שבהם" סימן שהוא חולק ואומר שכן מרחמים בדין. מחלוקת בסיסית בתורה – מרחמין בדין או אין מרחמין בדין.

"תלמוד גדול" ו"מעשה גדול"

נוכיר עוד מחלוקת יסודית בין רבי עקיבא ורבי טרפון: אם "תלמוד גדול" (שיטת רבי עקיבא) או "מעשה גדול" (שיטת רבי טרפון)⁹⁰. היום (לפי הנהגת העולם הזה) חכמים עושים פשרה, "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה" (רבי עקיבא אומר רק "תלמוד גדול"), אבל לעתיד לבוא "מעשה גדול" – 'מעשה גדול שמביא לידי תלמוד', כמו "נעשה ונשמע"⁹¹.

כנראה שתי המחלוקות קשורות, "מרחמים בדין" ו"ינתנו לכושל שבהם". האחרונים מסבירים שדין הוא כמו 'דת השיוין' (לעומת 'דת האמת' בלשון הרמב"ם, עיקר תורתנו הקדושה שהיא תורת חסד ורחמים), כולם שוים בדין. עד שכתוב שגם השטן שוה, ה' שומע אותנו בדיוק כמו ששומע את הסניגור, המלאך מיכאל. כך גם לגבי בעלי הדין – כולם שוים. באיז'ביצא קוראים לזה "כלל". אבל רחמים הם "פרט" – כל אחד לפי ענינו, לרחם על כל אחד "באשר הוא שם"⁹², "ינתנו לכושל שבהם".

עוד פעם, "יעקב איש תם ישב אהלים" – "תם" יכול להיות ראשי תבות תלמוד-מעשה. מה גדול? בעולם הזה תלמוד יותר גדול, אבל תלמוד הוא דין, בפרט אם לא מביא אותך לדון את חברך לכף זכות (כדלקמן). תלמוד הוא עדיין להסתכל כלפי מעלה, אבל מעשה הוא כבר להפנות את המבט כלפי מטה, כלפי "חוצה". עושים לפני משורת הדין – "ועשית

שהוא מגלה את הנקודה הכי פנימית ועצמית, עצמתית, שבלבו לה'. אז יש כח ליהודי להפוך את החשך לאור ולהפוך את מדת הרחמים למדת הדין בתוכי, עיקר האתהפכא, כפי שאנחנו מסבירים הערב. לשם כך נשמתי ידה לעולם הזה. גם להמשיך ולהאיר זאת חוצה – "יפוצו מעינותיך חוצה", "על מבועי מים ינהלם". זהו ווארט מאד חזק של אדמו"ר הזקן.

מרחמים בדין?

כתוב במשנה ש"אין מרחמין בדין"⁹³. לכאורה זו סתירה למה שאמרנו – הרי לפי מה שהוסבר תכלית הכוונה היא להפוך את הדין לרחמים! מי אמר זאת במשנה? רבי עקיבא, עמוד התווך של כל התורה שבעל פה. זהו משפט שתלוי במחלוקת במשנה במסכת כתובות. מי חולק על רבי עקיבא? רבי טרפון – חכם חשוב ביותר, כמו שנסביר. הוא אומר שאם יש נכסים משוחררים (פקדון או מלוה) של אדם שנפטר, ביד אחר, ויש אשה שזקוקה לקבל את הכתובה ויש בעל חוב ויש גם יורשין – "ינתנו לכושל שבהם". נותנים את הנכסים לכושל – מיהו הכושל? החלש. סוגיא שלמה בגמרא מי בדיוק החלש כאן, אבל הרעיון מאד פשוט – שהדיין כאן פוסק לפי מדת הרחמים שבלבו ונותן את הנכסים לחלש.

זהו דין קצת על דרך "שודא דדייני"⁹⁴, אבל לא בדיוק – כי יש כאן גדר של החלש, לא רק החלטה 'עוורת' של השופט. רבי עקיבא חולק ואומר "אין מרחמין בדין, אלא ינתנו ליורשים" – זהו דין תורה, שהיורש זכאי לקבל בלי שבועה. כל השאר צריכים להשבע, והיורש הוא היחיד שלא צריך להשבע, לכן הוא מקבל. היות שרבי טרפון חולק ואומר "ינתנו לכושל

מ קידושין מ, ב.

מא שמות כד, ז.

מב בראשית כא, יז.

לח כתובות פ"ט משניות ב-ג.

לט כתובות פה, ב.

מה פירוש המלה "צדק"? אפשר לחשוב ש"צדק" הוא מדת הדין – "צדק מלכותא קדישא"¹⁰, "דינא דמלכותא"¹¹ – אבל מהפסוק "בצדק תשפֹּט עמיתך"¹² לומדים (באותו פרק בפרקי אבות) "הוי דן את כל האדם לכף זכות"¹³. משפט צדק בסופו של דבר מצדיק כל אחד. "צדק צדק תרדף"¹⁴, כידוע הווארט המפורסם – אתה צודק ואתה צודק. הגם שבסוף אחד יוצא זכאי ואחד יוצא חייב – כח משפט התורה להוציא את שניהם צדיקים, "בצדק תשפֹּט עמיתך", "הוי דן את כל האדם לכף זכות". מכאן לומדים כמה גדול וחשוב ענין תיקון המשפט. למי זה נוגע יותר מבעל הגאולה, בעל התניא והשו"ע? גם על חשן משפט יש קצת בשו"ע אדה"ז, אבל לא מספיק, לפי דבריו שעיקר הגלות שלנו נוגע ליכולת לשפוט משפט צדק, ועיקר הגאולה היא "גואל צדק".

ג. "על שלשה דברים העולם עומד" ה"עולם" עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים

נאמר ווארט, דרוש: "על שלשה דברים העולם עומד"¹⁵ מכסא דין – ויושב על כסא

הישר והטוב בעיני הוי"¹⁶, פשרה לפנים משורת הדין.

משפט צדק – רחמים כלפי שני הצדדים

אין כאן המקום להעמיק במחלוקת האם "מרחמים בדין"¹⁷, רק נאמר שרבי עקיבא לא אומר שאין רחמים בדין תורה, ח"ו, אלא שדין תורה האמתי הוא תכלית הרחמים. בלשון אדה"ג, דין התורה הוא האתהפכא. בלשון המשנה, מרחמים ולוקחים את הגזלה מתחת יד הגזלן. מרחמים על שניהם (חז"ל פירושו¹⁸ שמשפט צדק הוא לעשות צדק עם שניהם: זכאי – נוטל, וחייב – נוטלים הגזלה מתחת ידו).

בפרק א של מסכת אבות¹⁹ מובא מאמרו של יהודה בן טבאי "כשיהיו בעלי

דינין עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים, וכשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך כזכאין כשקבלו עליהם את הדין". כשנכנסים בעלי הדין – שניהם רשעים. כשהם יוצאים – שניהם צדיקים. מי פועל זאת? מי הופך את שני היהודים האלה משני רשעים לשני זכאים וצדיקים? דין האמת. אין רחמים יותר מזה, אין תיקון עולם יותר מזה. זהו סוד תורת ישראל ועם ישראל, שה"משפט צדק" הוא צדק לשניהם.

מז הקדמת תקו"ז, ב ("פתח אליהו").

מח ב"ק קיג, א.

מט ויקרא יט, טו.

נ אבות פ"א מ"ו.

נא דברים טז, כ.

נב אבות פ"א מ"ב.

מג דברים ו, יח.

מד וראה באורך בספר סודו של המשפט העברי לרב פרופ' נחום רקובר שליט"א.

מה תנחומא שופטים ו.

מו מ"ח.

מהם שלשת הדברים? תורה, עבודה וגמילות חסדים:

תכלית התורה – לדון את כל אדם לכף זכות

מה הסימן שאדם לומד תורה לשמה? דבר מאד חשוב – יש כאן הרבה תלמידי ישיבה, ואני רואה כאן גם ראשי ישיבה יושבים. צריך לחנך את כולנו ללמוד תורה לשמה. הסימן שלמדתי תורה לשמה הוא שבאופן טבעי אני מקיים "בצדק תשפט עמיתך". עיקר התורה הוא משפט, והתורה מלמדת אותי איך לשפוט את הזולת. אם אני לומד תורה לשמה אני דן אותך לכף זכות – הדין הוא רחמים. מאיפה באים הרחמים? משכל. התורה מלמדת אותי להשכיל, נותנת לי שכל לדון את כל אחד ואחד לכף זכות. זהו סימן שלמדתי תורה לשמה.

אבל אם חלילה לא ככה – אם אני בטבע דן את כולם לכף חובה, אם אני לומד הרבה תורה, יודע הרבה דינים, והדבר מביא אותי לדון את כולם לכף חוב – סימן שכל התורה שלי הלכה לפח. אם כל הגאונות רק בשביל לעורר את מדת הדין – זו תורה שלא לשמה. מה הכוונה "לשמה" ו"שלא לשמה"? לשם תכלית כוונת התורה. התורה נותנת לי שכל אלקי לדון את העולם לכף זכות – העולם עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים על ידי תורה לשמה.

תכלית התפלה – לעורר רחמים על החבר הדבר השני עליו העולם עומד הוא עבודה, "עבודה שבלב זו תפלה"^נ. הבעל שם טוב אומר^ס שעיקר התפלה הוא על השכינה הקדושה. אנשים נותנים פתקים – צריך כל הזמן להתפלל ("הלואי שיתפלל האדם כל

רחמים". אנחנו "העולם", ועל ידי שלשה דברים אנחנו מקיימים את תכלית ירידת נשמתנו לגוף, בית האסורים שלנו, ועומדים מהדין שלנו. הטבע הראשוני הוא הדין – הוא לא האמת, הוא לא התכל'ס. האמת היא ה"טבע שני" (טבע שני בגימטריא אמת כנודע^נ), שנגיע למודעות טבעית – אידישע נאטור^נ – של רחמים.

יש ארבע מדרגות רחמים בחסידות^נ – רחמים (תפארת, מדת יעקב אבינו), רחמים רבים (יג מדות הרחמים בדיקנא קדישא של אריך אנפין), רחמים גדולים ("וברחמים גדלים אקבצן"^נ, מצד "לך הוי' הגדלה"^נ, חסד דעתיק שמתלבש בגלגלתא דאריך, למעלה מתקוני דיקנא) ורחמים עצומים (שמ"חביון עז העצמות"^נ שבפנימיות רדל"א, מגיע לעצמותו יתברך ממש). אנחנו יורדים לעולם הזה עם דין, ותכלית הכוונה לעלות במדרגות הרחמים, עד שמגיעים לרחמים עצומים מצד "חביון עז העצמות".

שוב, על ידי שלשה דברים העולם – גם אנחנו, וגם בורא עולם, אבל עיקר התכלית שאנחנו, העולם עצמו – עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים. זו בחינת הדכורא של ראש השנה – שאנחנו מתדמים לה', ולא רק מקבלים מלכותו. זהו גם ההבדל בין עבודת בן לעבודת עבד – עבד מקבל מלכות ובן מתדמה לאביו, "אבינו אב הרחמן". הבן קונה לעצמו רחמים מתוך המגע עם המציאות החיצונית, הכי "חוצה".

נ ג ראה הטבע היהודי עמ' קמ. ובכ"מ.

נד מו"ה ר' אייזיק מהומיל זצ"ל בספר חנה אריאל פרשת יתרו ל, א (וראה פרשת שלח טז, א).

נה מלכות ישראל ח"ג מאמר "גדולה נקמה" הערה יח.

נו ישעיה נד, ז.

נז דה"א כט, יא.

נח שער מאמרי רשב"י פירוש ספרא דצניעותא פ"א, ע"פ חבוקק ג, ד. וראה גם מאו"א מערכת אלף אות סד.

נט עפ"י תענית ב, א.

ס ראה כש"ט (קה"ת) אותיות סא, קכו, קעו ועוד.

בירור "עלמא דין" בשלשה דברים

כך נפרש שעל ידי שלשה דברים העולם עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים: "על [דין] התורה", ללמד זכות על הזולת (על ידי ש"מגיע למקומו", פונה אליו "באשר הוא שם" עם פניו-רחמיו כלפיו), "על [ידי] העבודה", תפלה, לעורר רחמים על הזולת, ו"על [ידי] גמילות חסדים" לרחם על הזולת בפועל.

דין היינו עלמא דין – "דין לא הניין ליי"ט.^ט ה' ברא עולם טוב, ויש בו שארית של עולם התהו, עליו כתוב "דין לא הניין ליי" (איני רוצה את עולם הדין), עד שהוא נשבר – אם העולם נשאר במדת הדין הוא נשבר. לכן צריך לבוא שוב לברר אותו, בבירור הפנימי של "להפוך את החשך לאור", להפוך את הדין לרחמים. עד שלא נעשה בירור זה – להפוך את הדין לרחמים – לא יכול לבוא גואל צדק של "כי מרחמם ינהגם ועל מבועי מים ינהלם".

ד. גאולה בלי תנאי!

בטול קליפת תניא

וגלוי ה"איתן שבנשמה"

אדמו"ר הזקן, בעל הגאולה, בחר להתחיל את ספרו ב"תניא" – מתוך ידיעה שיקראו לספר תניא – כמו שרשב"י התחיל את האדרא רבא במלה "תניא".

הסבר אחד הוא שהדבר נועד להחליש את קליפת תלמידי חכמים שנקראת "תניא"^ט, על שם הישות שמקבלים ישות ממה שלמדו, מה"תניא" שלהם.

סבה יותר פנימית, שתניא אותיות איתן, היינו האיתן שבנשמה^{טא} – כמו הפסוק שהזכרנו

היום כולו^{טב}) ועיקר התפלה הוא על השכינה. תפלה נקראת בחז"ל "רחמי" – לעורר רחמים. בכל יהודי יש כח לעורר רחמים – "הקל" הראשון של "הקל קול יעקב", קול תפלה – על הזולת.

זו עבודה – עיקר העבודה לעורר רחמים בתפלתנו על הזולת, ו"כל המתפלל על חברו הוא נענה תחלה"^{טג}. לשם כך המתפלל צריך לקבל על עצמו לפני התפלה את ה"כלל גדול בתורה"^{טד}, "ואהבת לרעך כמוך"^{טו}, ופרש בעל הגאולה "כמוך ממש"^{טז} (ועוד יותר – "חסיד שורפן"^{טז} – הזולת קודם לו עצמו^{טז}). זו עמידת העולם על העבודה – על ידי העבודה העולם עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים.

גמילות חסדים – רחמים בפועל

עוד יותר בפשט, העמוד השלישי – גמילות חסדים. זו כל אגרת הקדש בתניא – עמוד הצדקה. "כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים"^{טז}. למדנו לקראת סיום ספר התניא קדישא את האגרת "וצדקה כנחל איתן" – על ידי הצדקה, רחמים על הזולת, ה' מרחם עלי ומגלה את האיתן שבנשמתו, פנימיות החכמה שלי, שיאיר בנקודה הפנימית שבלב. אז אני הופך לבעל תשובה שהזדונות שלו הופכות לזכויות. יש לעורר רחמים בתפלה, ויש לעורר רחמים בפועל – לרחם על הבריות בצדקה בממונו ובגופו, ו"כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים".

טא ברכות כא, א.

טב עפ"י ב"ק צב, א.

טג בראשית רבה כד, ז.

טד ויקרא יט, יח.

טו דוק בתניא פל"ב וראה דרך מצותיך מצות אהבת ישראל פ"ב, לקו"ש ח"ב עמ' 300 ועוד (ראה גם פרי הארץ מכתב לג).

טז נדה יז, א.

טז ראה תוספות שם ד"ה "שורפן".

טז שבת קנא, ב.

טט בראשית רבה ג, ז.

ע אור הגנוז ח"ב (וזאת ליהודה) פי"ט. מובא בבית רבי ח"א פכ"ז.

עא ראה לקו"ת תחלת פרשת ראה.

התנאי – הרבי אומר שהתנאי הראשון כבר התקיים וגם התנאי השני כבר התקיים, אבל הקב"ה מספיק חכם כדי להמציא תנאי חדש, כל פעם יש תנאי חדש.

נשמע מייאש מאד, שלא די לקיים את התנאי הקודם – פתאום אומרים לך תנאי חדש. אלא מה? כתוב "זכו 'אחישה'"^ט, הדרך היחידה היא רק לנצח. "זכו" בלשון חז"ל היינו 'נצחו' – לא ש"זכו" בקיום התנאים בכך שמנצחים את הקב"ה, "נצחוני בני נצחוני"^ט. רק בנצחון על הקב"ה הגאולה תבוא עכשיו, "היום". אם לא זכו, "בעתה" – כל פעם יהיה תנאי חדש לנמק, להצדיק, למה משיח עדיין לא בא. אם רוצים "משיח נאו" צריך "זכו". "זכו" היינו גם "הוי דן את כל האדם לכף זכות" – לנצח את ה' על ידי שאנחנו נעמוד מכסא דין ונשב על כסא רחמים, ואז באתערותא דלתתא שלנו גם יכריח אותו שיביא את ה"כי מרחמם ינהגם", ברחמים עצומים, בלי להתחשב בשום תנאי בעולם.

דברים על תנאי ודברים בלי תנאי

איך הגענו לכל זה? כי **תנאי** הוא **תנאי**. יש דברים שהם על-תנאי. מה עיקר העל-תנאי בתורה? "אם בחקתי תלכו"^פ אזי "ונתתי גשמיכם בעתם... ונתתי שלום בארץ... ונתתי משכני בתוכם". והגימטריא היפה לענין – "**אם בחקתי**" בגימטריא **על תנאי**. עיקר התנאי בתורה שייך לאמא, "אם לבינה תקרא"^פ – לשם שייכת מלת התנאי אָם.

יש מאמר חז"ל יפה ששלשה דברים נתנו לנו על תנאי ושני דברים לא על תנאי.^פ

עט סנהדרין צח, א.

פ ב"מ נט, ב.

פא ויקרא כג, ג.

פב משלי ב, ג. וראה ברכות נז, א שדרשו "אם" כ"אם".

פג מדרש תהלים פרק קלב.

קודם, "וצדקה כנחל איתן"^פ (בו מסיים את התנאי, לפי ההשגחה שהוסיפו אגה"ק וקו"א, קרוב לסוף) – "משכיל לאיתן האזרחי"^פ, מה שעתידי לזרוח לעתיד לבוא.

הפתרון להחלפת התנאים לביאת המשיח – לנצח את הקב"ה

יש עוד מלה שהיא אותיות **תנאי** – **תנאי**. הזכרנו קודם^ז את המלה תנאי, כשאמרנו שאליהו הנביא הסביר לרבי יהושע בן לוי^ז שמשיח יבוא "היום" אבל על-תנאי, "אם בקלו תשמעו"^ח. אחר כך משיח עצמו אומר לבעש"ט^ח שאני בא על-תנאי – "יפוצו מעינותיך חוצה".

התנאי הראשון קיים או לא קיים? יש כמה שיחות בחסידות^ט, איך הבעש"ט בכלל שואל את המשיח "אימתי קאתי מרז?" הרי זו סוגיא בגמרא, שהבעש"ט מכיר, שמשיח בא "היום" – אם בקלו תשמעו!^ט מה הוא שואל?! כתוב שהבעש"ט סבר – כמו שגם הרבי סבר מאד חזק – שהתנאי של "אם בקלו תשמעו" כבר קויים. לכן, מה מעכב?! המשיח צריך לומר לו תנאי אחר. הבעש"ט מערער – היה תנאי, "אם בקלו תשמעו", ובני ישראל בכל יסורי הגלות ומסירות נפש ממש (החל מעשרה הרוגי מלכות) כבר קיימו את התנאי. אז משיח מחדש תנאי חדש – "לכשיפוצו מעינותיך חוצה". סימן שהמשיח, או הקב"ה, הוא כמו לבן – שכל פעם מחליף את התנאי! באמת הקב"ה הוא בדרגת "לובן העליון"^ט. לבן החליף את

עב עמוס ה, כד.

עג תהלים פט, א.

עד סנהדרין צח, א.

עה תהלים צה, ז.

עו כש"ט (קה"ת) אות א.

עז ראה המצוטט ונסמן בהוספות לכש"ט (קה"ת תשס"ד) אות שמה (בפנים ובהערה 156).

עח תו"א כג, א (וראה בראשית רבה ע, י ובלקו"ש חט"ו עמ' 262)

(קשור למתנת ארץ ישראל, נחלת הארץ, שהיא על תנאי כנ"ל). התנאי הראשון, שצריך להיות תנאי כפול. התנאי השני – תנאי קודם למעשה ("תנאי קודם למעשה" הוא גם סימן **תם** – תנאי-מעשה, כמו תלמוד-מעשה כנ"ל – יעקב אבינו "איש תם ישב אהלים" הוא תלמיד חכם היודע שהתנאי צריך להיות קודם למעשה). התנאי השלישי – הן קודם ללאו¹⁸. "היום אם בקלו תשמעו" לא עובד, לא תנאי טוב. קודם כל, הוא לא תנאי כפול (היה צריך להיות 'אם בקלו תשמעו' – היום, ואם לא – לא היום'), אבל עיקר הבעיה שהוא "מעשה קודם לתנאי" ולא "תנאי קודם למעשה". כדי שיחול צריך להיות 'אם בקלו תשמעו' – היום, אבל אם "היום – אם בקלו תשמעו", איז גארנישט ווערט.

כנראה אליהו הנביא לא כל כך למדן... אבל רבי יהושע בן לוי כן למדן, ויודע שדברי אליהו הם סתם תירוץ – לכן לא כתוב בגמרא שקבל את דברי אליהו. הוא אומר שמשיח שיקר, ואליהו הנביא מסביר לו שיש תנאי – אבל זהו לא תנאי כפול ולא "תנאי קודם למעשה".

פח רש"י לקידושין סא, א (ועוד). הפוסקים (רמב"ם הלכות אישות פ"ו; טור חו"מ רמא; שו"ע אבן העזר לח) מנו ארבעה תנאים, אך התנאי הרביעי – שיהיה "דבר שאפשר לקיימו" – אינו נוגע לאופן אמירת הנדר אלא למהות התנאי (שנחשב כתנאי ולא כדברים בטלים). כיוצא בכך גם תנאי נוסף – שהתנאי יהיה לעתיד, ולא בהווה או בעבר (שאזי אין כאן תנאי אלא טעות). את שלשת התנאים שבפנים יש להקביל לנר"נ (הפנימיים) – תנאי קודם למעשה בנפש (מדרגת המעשה), תנאי כפול ברוח (מדות, ז"כ פולות") והן קודם ללאו (עיקר התנאי) בנשמה (בינה, מקום התנאי; הן קודם ללאו היינו טוד "הכל הבל", הבל הוא חלק המילוי דשם סג דאמא). התנאי המהותיים מקבילים לחיה-יחידה – תנאי לעתיד בחיה (מדרגת החכמה, "איזהו הוא חכם? הרואה את הנוולד") ותנאי שאפשר לקיימו ביחידה (מקום המסירות נפש, שאף היא מוגבלת ביכולת לקפץ מהגג לארץ ולא מהארץ לגג, כנודע).

מה שלשת הדברים שה' נתן לנו על תנאי? ארץ ישראל, בית המקדש ומלכות בית דוד. יש פסוקים מפורסמים שכל אחד משלשת הדברים האלה על תנאי שנהיה בסדר, נשמור את המצוות – אז המתנה קיימת, ואם לא היא בטלה. תתכן מתנה זמנית, על מנת להחזיר, אבל אם לא מקיימים את התנאי אין מתנה יותר. אבל יש שני דברים שה' נתן לנו לא על תנאי. אחד הוא ספר תורה, "מורשה קהלת יעקב"¹⁹. אכן, אדמו"ר הזקן מסביר שלא על תנאי בעיקר האיסור והיתר, ועיקר ה"זכו" שנזכה לתיוקן המשפט. הדבר השני שניתן לנו שלא על תנאי הוא ברית של אהרן, "ברית מלח עולם"¹⁹, "ברית כהנת עולם"¹⁹.

כנראה שלשת הדברים שנתנו על תנאי הם כנגד

נר"נ – הפנימיים, התלויים בעבודת האדם – ושני הדברים שלא על תנאי כנגד חיה-יחידה, המקיפים שאינם תלויים בעבודת האדם אלא הם מתנה מלמעלה, הכל בסוד הצלם (צ כנגד נפש-רוח-נשמה, ל חיה ו-ם יחידה¹⁹).

בטול התנאי מעיקרו – ביאת משיח בלי תנאים

נחזור ל"היום", הסיפור הראשון של רבי יהושע בן לוי עם משיח ועם אליהו הנביא, ונדבר קצת על דיני תנאים. איזה מן תנאי הוא "היום אם בקלו תשמעו"?

יש בהלכה שלשה תנאים לחלות תנאי, שנלמדים מתנאי בני גד ובני ראובן בתורה

פד דברים ל, ד.

פה במדבר יח, יט.

פו שם כה, יג.

פז קונטרס חסדי דוד אות ב. ובכ"מ.

הזה איז גארנישט ווערט, לא תנאי. אם משיח אמר "היום" לא יעזור לו "אם בקלו תשמעו" – הוא חייב לקיים את המלה שלו, לא לשקר לנו, "היום" בלי תנאי. כך, שתהיה ביאת משיח צדקנו תיכף ומיד ממש, בלי שום תנאי.

אם כן, יצא לנו תכל'ס בסוף שחוזרים ל"היום" של משיח, וכל ה"אם בקלו תשמעו" בכלל לא חל. קודם אמרנו שכבר קויים, אבל אז אמרנו שהקב"ה כנראה כמו לבן – מחליף תנאים. כעת אומרים משהו אחר – שכל התנאי

בקיזור – תובנות ונקודות 'עבודה':

- ראשית וחינוניות עבודת ר"ה הן קבלת מלכות ה', אך המשך ופנימיות העבודה הם התדמות אליו בעמידה מכסא דין לשבת על כסא רחמים.
- בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין – זו 'ירידת' ה' מהשעשועים העצמיים לברוא עולם – אך כשה' מגיע למציאות הוא רואה שאינה מתקיימת בלי מדת הרחמים (וזו ה'עליה' בעקבות הירידה).
- כך כל נשמה יורדת מעולם שכולו טוב לעולמנו מלאת בקורת והתכלית היא מעבר מדין לרחמים.
- "חדשו מעשיכם" היינו קבלת מלכות ה'. "שפרו מעשיכם" היינו שינוי פנימי בהסתכלות על העולם.
- הירידה לעולם – גם אצל נשמה שמשותקת לרדת – היא עם פנים כלפי מעלה ואחור כלפי העולם. המעבר לרחמים הוא הפנית הפנים אל המציאות, לראותה כפי שהיא, לאהוב אותה ולרחם עליה.
- רק כשפנים פנים למציאות אפשר 'לקנות' בתוכה את ה' ובשלים באמת לנישואין.
- הנשמה ירדה לעולם לצורך עבודת הביורורים. בגלות ישנם רק ביורורים דנוקבא – ביורוי איסור והיתר הדוחים את הרע (אתכפיא). הגאולה תלויה בביורורים דזכורא – ביורוי משפט צדק המתקנים את הרע והופכים את החייב לזכאי (אתהפכא).
- דין הוא 'דת השויון' ורחמים בדין ("משפט רחמי") הם התייחסות פרטנית ומתקנת למציאות.
- משפט צדק הוא רחמים על הזכאי הזוכה בממונו וגם על החייב המשיב את הגזלה.
- תורה לשמה – לשם תכלית נתינתה – היא תורה המלמדת לדון לכף זכות ולרחם. תורה המעוררת בקורת ודינים היא תורה שלא לשמה.
- את עלמא דין מבררים על ידי הפיכת הדין לרחמים.
- לימוד התניא מבטל את קליפת תניא, מגלה את האיתן שבנשמה ומתמודד עם התניא לגאולה.
- המתנות על תנאי תלויות בעבודת האדם בנר"נ והמתנות ללא תנאי הן גילוי המקיפים חיה-יחידה.
- הלבון העליון מחליף תנאים לגאולה ו"זכו אחישנה" היינו "נצחוני בני" ללא תנאים.

צער וחלומות

אור החיים מקץ

שנתים" אומר שגם חלומות שר המשקים ושר האופים וגם חלום פרעה באו ב"זמן שהחלום יגיד דבר צודק ולא ידבר שוא" (והיינו זמן בו מאירה אמת שמעל הזמן¹), מדייק מדוע כתוב "ופרעה חלם" (ולא 'חלם פרעה' או 'ויחלום פרעה', כפי שראוי בתחלת ענין) ונותן שלשה הסברים: חלום פרעה בא כהמשך לחלום שר המשקים, כדי לחייב אותו לזכור את החלום אליו נסה להתכחש (בבחינת "מצא מין את מינו וניעור") ולגלות לשניהם כי "היינו כחלמים"; פרעה חלם את החלום בתמידות במשך שנתיים בלי לדעת שחלם – כי שכח כל פעם את החלום – ורק "מקץ שנתיים ימים" "חלם ולא שכח"; פרעה היה במודעות להיותו חולם גם תוך כדי החלום, דבר המעיד "כי אין חלומי בלבול הדעת וערוב השכל... אלא מודיעים אותו עליונים למעלה עתידות".

יש כאן תהליך של חש-מל-מל (הכנעה-הבדלה-המתקה)² בחלומות: החלום שנשכח (ההסבר השני) הוא בבחינת "חש", כמובן. החלום שנזכר ומזכיר – המגדיל את הערנות לחלום שהיה – הוא "מל" של הבדלה (תוך הבלטת הבדלתו כחלום בלבד מול המציאות) וכריתה (הכורת את קליפת השכחה של שר המשקים). החלום תוך כדי מודעות ערנית בהירה – המעיד על היותו גילוי מלמעלה המדבר ומודיע עתידות – הוא "מל" של דיבור והמתקה, כפשוטו.

"ויהי מקץ" – צער העולמות, הנשמות והאלקות

בעל אור החיים הקדוש אומר שפרשתנו פותחת ב"ויהי" לשון צער על שם "תחלת סיבת גלות מצרים"³ (הגלות הקשה ביותר, לשון מיצר, על שם תענוג המצרים להצר לקדושה, אשר גרם ש"הוסיפו לצער יותר ממה שאמר הכתוב"); על שם "בשורת הרעב", ש"הקב"ה כביכול צר לו בצרת עולמו"; ועל שם "צערו של אותו צדיק שנתעכב עד ששלמו שתי שנים אחר חלומי של שר המשקים" כעונש על שתלה בו את בטחונו (וזה היתה כוונתו הנסתרת של שר המשקים, להצר למי שהיטיב עמו, כתענוג קליפת מצרים).

יש כאן צער בשלש הדרגות עולמות-נשמות-אלקות³ – צער העולם ברעב, צער נשמות ישראל בכלל ויוסף הצדיק בפרט בגלות מצרים וצער הקב"ה כביכול. צער האלקות נובע מצער העולמות, כאשר בממוצע-הנשמות יש שתי דרגות – עם ישראל בכלל 'נאחז' בעולמות (גולה בגלות מצרים, "ערות הארץ"⁴) ויוסף הצדיק 'נאחז' באלקות (ונענש על ששם מבטחו ברהב ובכך פגם בקשר שלו לאלקות).

"ופרעה חלם"

בהמשך מסביר בעל אוה"ח ש"מקץ

נערך מרשימת הרב ע"י איתאל גלעדי. אור לכ"ה כסלו תש"פ – כפ"ח.

א **גלות מצרים** עולה 819 – "זה לעמת זה" – של **אחדות פשוטה, ימות המשיח, דוד מלך ישראל חי וקים**, כוונת הנר הראשון של חנוכה – **כבוד** (השמש) לוקח **אור** ומדליק **שפר**.

ב כש"ט (קה"ת) אות א.

ג ברשית מב, ט.

ד וראה בדברי השפת אמת בהמשך החוברת.

ה תהלים קכו, א.

ו כש"ט (קה"ת) אות ח.

"אורות מאפל"

שפת אמת מקץ

הנדרש על "מקץ": "קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא חוקר אבן אפל וצלמות". מסביר השפת אמת שהטבע והזמן – מסתירי הפנימיות – הם עצמם ה"אבן אפל". והנה, **טבע-זמן-אפל** עולים "**ברא אלהים**" – ביטוי ההסתור (שם אלקים, שם הדין) שבראשית ויסוד הבריאה, אך בהיותו טומן בחובו את גילוי אור ה', "האור כי טוב" המאיר מתוך החשך, הוא עולה **טוב** (ר"ת טבע-זמן-אפל) ברבוע (רק **טבע** עולה **ט** – שבראש **טוב** – ברבוע, סוד "טוביה גניז בגויה").

והנה, "**קץ שם לחשך**" (888) עולה ח פעמים (ממוצע כל אות) **אפל** (111), ללמד שב"אפל" עצמו טמון קצו. הכיכד? **פלא-אלף-אפל** (שלשת הצירופים בעלי המשמעות) מכוונים כנגד כח"ב – **פלא** בכתר (שרש המשיח, "פלא יועץ וגו'", שלשמונה שמותיו מכוונים בשמונת ימי חנוכה, החל מ"פלא" בנר ראשון), **אלף** בחכמה ("אאלפך חכמה") ו**אפל** בבינה (מוחין דתלמוד בבלי, עליו נאמר "במחשכים הושיבני כמתי עולם" ובה ה"אבן [לשון בינה] אפל וצלמות [ימותו ולא בחכמה]'). אכן, "החכמה תחיה בעליה [הבינה]" ו"גילוי עתיקא באמא" (אפל הבינה הוא ראשית הכלים, ששרשם באמונה דרדל"א) – מפנימיות ה"רקיעא תמינאה" דבינה מאירים ח נרות חנוכה, ח "אורות מאפל"!

בעומק, כהסבר השפת אמת, הסרת הסתר העולם טמונה בכח השכחה גופא – כששוכחים את **חשכת-שכחת** העולם (**לשכוח השכחה** עולה **שבת**, זמן הגילוי שמעל הזמן), שכיחת שר המשקים, מתקיים "קץ שם לחשך".

איתא בשפת אמת (תרס"ד):

במדרש קץ שם לחושך זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה כו' כל זמן שיציה"ר בעולם אבן אופל בעולם כו'. כי הנה הזמן עצמו הוא האבן אופל כי הטבע מסתיר הפנימיות והטבע והזמן הוא שורש כל השינוים בעולם כל הכ"ח עתים כמ"ש לכל זמן ועת כו' תחת השמים. וכשיש איזה פתיחות שער והארה מלמעלה מן הזמן זהו בחי' גאולה מן החושך. ובני ישראל שיש להם נשמת חיים שהיא מלמעלה מן הזמן יכולין להמשיך הקדושה תוך הזמן. כמ"ש מקדש ישראל והזמנים ישראל דקדשינהו לזמנים. וכן שבת קודש דכתיב ויקדש אותנו שמתגלה בו הארה מלמעלה כמ"ש שער הפונה קדים. פי' קדים מלמעלה מן הזמן. ימי המעשה יהי' סגור. פי' זה עצמו הוא המסגר. הטבע שנברא בששת ימי המעשה. ובש"ק יפתח. ומעין זה הוא באדם בעצמו שהגוף מאפיל ומסתיר חיות הנשמה כמ"ש הוציאה ממסגר נפשי. ובאמת כפי מה שיציה"ר באדם ועוסק כל היום בטבע ועניני הגוף כך מתחזק כח הגוף ומאפיל על הנשמה ולכן נתן הקב"ה לבני" תורה ומצות כמ"ש חז"ל רצה הקב"ה לזכות את ישראל כו' תורה ומצות. שהם למעלה מן הזמן ואם האדם עוסק ומתרחק כל היום רק בתורה ומצות כך מאיר בו כח הנשמה והארה שלמעלה מן הזמן והוא בחי' גאולת הנפש. וכמו כן ביוסף אחר ששכח מזכירת שר המשקים הוא מקץ שנתיים ימים פירוש השינוים הבאים מכח הזמן והטבע ובא לו הגאולה מלמעלה מן הזמן.

בפרק החכמה שלו אומר איוב (פסוק

עצמות יוסף

מעין גנים – נקודה חסידית' בפרשת מקץ

אותם כדי להיות בצלם אלקים. ואילו ליוסף נעלמו כל הלבושים והוא נשאר עצמות!... יוסף הוא הצדיק הגדול מאחיו, "נזיר אחיו", יש בו נשמה גדולה מאד (הוא "נשמה דאצילות", ולפעמים כתוב שהוא מ"יסוד אדם קדמון" או שם **מה** היוצא ממצח אדם קדמון), ובכל זאת הוא פגם כאן במשהו.

כבוד אב בלי חשבונות

מה באמת היה קורה אם יוסף היה מוחה? הוא היה מגלה את כל הקלפים! הרי יוסף טווה עלילה בזהירות רבה. עוד לפני שהוא התגלה לאחיו (בפרשה הבאה) היו להם הרבה רמזים שאולי המושל שלפניהם הוא יוסף בעצמו, וכל דבר קטן עלול להכריע את הכף ולגלות את המסכה. אם יוסף היה מוחה ואומר "אל תאמרו עבדך", הוא היה מקלקל את כל העלילה (אפילו אם לא היה אומר בפירוש מי הוא). אם כן, מה חז"ל 'רוצים' מיוסף?

השאלה טובה והיא מזמינה את התשובה. העוקץ הוא שבמקום כיבוד אב מוטב לקלקל את כל העלילה! ליוסף יש כוונות טובות לתקן את האחים שלו. הוא חכם גדול, בונה מגדלים ומצליח בסוף בכל התכניות. אבל בנקודה הזו, כדי לא להרוס את העלילה היה עליו לפגום בכבוד אביו, וכאן אומרים חז"ל: לא צריך את 'החוכמולוגיה' שלך. מוטב שכל התכנית תרד לטמיון העיקר לא לפגוע בכבוד אבא (ואנו נפסיד את המערכה האחרונה, העלילה על

"וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשָּׁלוֹם אֲבִיכֶם הֲזָקוֹן אֶשָּׂר אֲמַרְתֶּם הַעֲוֹדְנוּ חַי. וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאֲבִינִי עֲוֹדְנוּ חַי וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ"^א. אנחנו בשלב מתקדם בעלילה, האחים יורדים עם בנימין ופוגשים שוב את יוסף. האחים אומרים ליוסף "עבדך אבינו", כך מקובל לפנות בנימוס והכנעה למשנה למלך. אבל חז"ל מותחים בקורת חריפה על יוסף: "מפני מה נקרא יוסף 'עצמות' בחייו? מפני שלא מיחה בכבוד אביו, דקאמרי ליה 'עבדך אבינו' ולא אמר להו ולא מידי"^ב. כלומר, יוסף היה צריך למחות על כך שאחיו קוראים לאביו "עבדך", וכיון שלא מחה נענש שנקרא "עצמות" עוד בחייו, דהיינו שלפני מותו אמר "והעליתם את עצמתי מזה"^ג. אם כן, יוסף מרגיש כבר בחייו שהוא רק 'עצמות', יש בזה איזה פגם וחסרון שצריך להבין מהו. למעשה, אנו מכירים את "עצמות יוסף" כדבר חשוב מאד בתורה: ביציאת מצרים נאמר "ויקח משה את עצמות יוסף עמו"^ד – עצמות לשון עצמות, משה לוקח את העצם של יוסף, וכמו שיוסף מלך כך משה מלך (**משה** ועוד **יוסף** עולה **ראש**). אך מתברר שלהיות רק עצמות זהו חסרון. בגוף האדם יש ארבע מדרגות, עצמות-גידים-בשר-עור ("עור ובשר תלבישני ובעצמות וגדים תסככני"^ה). להיות רק עצמות זה אמנם משהו עצמי, אבל גם הלבושים, הבשר והעור, שייכים לעצמי וצריך

ערוך בידי יוסף פלאי מהקלטת שידור תשע"א.

א ברשית מג, כז-כח.

ב סוטה יג, ב.

ג ברשית נ, כה.

ד שמות יג, יט.

ה איוב י, יא.

1 עצמות יוסף גידי יוסף בשר יוסף עור יוסף = הכל פעמים **הבל** ("הכל הבל"). יוסף הוא גלגול-תיקון הבל, כמו משה רבינו, לכן משה לוקח את עצמות יוסף עמו.

בנימין עם הגביע).

הייצוג כלפי העולם. לכן, כאשר יוסף פגם בכבוד אביו הוא הפסיד בעצמו את הלבושים, הגידים הבשר והעור, ונתרו לו רק העצמות שהוא קיבל מאביו!

יוסף היה בחייו בבחינת עצמות, וקל וחומר לאחר מותו. יש צדיקים גדולים שנשאר עם כל הגוף, גידים ובשר ועור, כל הצורה (בלי הטכניקה של החניטה כמו הרופאים במצרים). אבל יוסף נשאר רק עצמות. גם יהודה היה רק עצמות כי פגם בכך שהיה אחראי על מכירת יוסף², אבל יוסף נקרא עצמות גם בחייו.

אני יוסף – אבי חי

יותר בעומק. יוסף הוא ההמשך העצמי ביותר של יעקב, "אלה תולדות יעקב יוסף". ובמערכת הספירות, יעקב הוא "תפארת גופא" ויוסף הצדיק ("צדיק יסוד עולם") הוא היסוד-הברית – "גופא ובריתא חשבינן חד"³. כמו שיעקב אוהב את יוסף מכל בניו "כי בן זקנים הוא לו", כך יוסף אוהב את אביו יותר מכל ("כמים הפנים לפניו כן לב האדם לאדם"). אבל אהבה זו עצמה הביאה לפגם בכבוד אביו, כלומר, הקשר העצמי של יוסף לאביו, המתבטא בעצמות יוסף, גורם לכך שיוסף לא נזהר מספיק בכבוד החיצוני, בחינת הלבושים. יוסף עסוק בפנימיות הקשר לאביו, אבל פוגם בחיצוניות הקשר (כמו שאדם 'עצמי' אינו מכבד את עצמו במיוחד, כך יוסף מזדהה כל-כך עם אביו עד שאינו רגיש לכבודו החיצוני). הדבר התחיל בכך שיוסף הביא את דבת אחיו רעה אל אביו, כאילו לומר "רק אני בסדר וקשור אליך באמת..." מכאן הכל התדרדר: האחים עצמם לא כבדו את יעקב כשמכרו את יוסף ורימו את אביהם. ושוב יוסף עצמו פגם

הפתגם אומר: האדם מתכנן תכניות והקב"ה צוחק ("א מענטש טראכט און גאט לאכט"), "יושב בשמים ישחק". אדם מתכנן הכל לשם שמים, אבל אם עליו לעבור עבירה – במיוחד חטא גדול כפגם בכבוד האב – עדיף לזרוק את התכנית ושהקב"ה יצחק... ועוד, יוסף בא לתקן מה שהאחים פגמו בכבוד אביהם במכרם את יוסף וכו' (כמו שנראה בפרשה הבאה), ולכן אסור לו להכשל בזה. מוטב לחשוף את עצמך נגד רצונך, לקלקל את כל העלילה שבנית ביגיעה רבה, העיקר לא לפגוע בכבוד אב.

כבוד האדם – לבוש

נחזור כעת להסביר מהו העניין שליוסף נשאר רק עצמות. הכל נובע בעומק מיחסי האב והבן:

האב נותן לבן את הקושי והבן נותן לאב את הכובד, כרמוז בביטוי (שנאמר אצל יוסף) "אבן ישראל"⁴ – אבן נוטריקון אב-בן (כתרגום אונקלוס "אבהו ובניו"), לאבן יש קושי (כמו "לב אבן" בשלילה) ויש כובד. כלומר, האב נותן לבן את הקושי, נקודת העצמיות, הזהות היסודית – זהו סוד העצמות, שהם אחד הדברים שהאב נותן לבנו⁵. והבן נותן לאב את הכובד, המשקל, הנוכחות החשובה בעולם – זהו סוד כבוד אב לשון כובד.

והנה, כמו שהאב נותן לבן את העצמות, כך הכובד-הכבוד שהבן נותן לאב הוא הלבושים, שהרי המלבושים נקראים כבוד ("מכבדותי") הם מאפשרים את ההופעה,

ז תהלים ב, ד.

ח בראשית מט, כד. וראה בהרחבה בספר 'מצות כיבוד הורים' עמ' מט.

ט נדה לא, א.

י שבת קיג, א "רבי יוחנן קרא למאניה מכבדות".

יא ראה סוטה ז, ב.

יב זהר ח"ג רכג, ב.

רמח איברים (= אברהם)¹.
 כך עצמות יוסף מתפרש לבסוף למעליותא, כאשר יוסף צומח מחדש מתוך עצם הלזו שלו. משה רבינו לקח את עצמות-עצמות יוסף, וכך ארונו של יוסף היה מהלך במדבר יחד עם ארון הברית, לומר ש"קיים זה כל מה שכתוב בזה [כולל כיבוד אב¹⁰] יו¹¹". בסופו של דבר, גם ה' רצה שהעלילה תמשך, וכאשר יוסף התוודע לאחיו ואמר "אני יוסף" היה זה גילוי ממש כמתן תורה (כמו שנלמד בפרשה הבאה). בזכות זה נזכה בקרוב למשיח בן יוסף ומשיח בן דוד.

יד עצם הלזו הוא סוד "הבלא דגרמ", כמבואר בהערה לעיל על סוד ההבל. והנה **אני יוסף אבי חי = יוסף הכל הבל**. טו כיבוד אב כתוב בעשרת הדברות בין שבת ל"לא תרצח". שבת היינו "שבת אחים גם יחד", ההיפך ממעשה האחים במכירת יוסף, וכן האחים רצו להרוג את יוסף, "לא תרצח". טז סוטה יג, ב.

כשלא מחה כשאמרו לו "עבדך אבינו". גם כאן, יוסף לא שם לב לביטוי החיצוני "עבדך", כי הוא מחפש את הקשר הפנימי לאביו, כולו דרוך לשמוע מה שלום אביו, ובלי להרגיש הוא פוגם שוב בכבוד החיצוני.

כאשר יוסף מתגלה אל אחיו הוא אומר "אני יוסף העוד אבי חי". "אני יוסף" וכולי "אבי חי"² – החיים של אבא הם החיים שלי. כעת, כל האיפוק שחסם ממנו לגלות את כבוד אביו, נפרץ בבת אחת. כך לוקח יוסף את נקודת ההתקשרות העצמית לאביו, "עצמות יוסף", ובונה ממנה את כל הגוף והלבושים, כמו שכל הגוף נבנה מחדש (בתחית המתים) מתוך עצם הלזו. והרמז: **אני יוסף אבי חי = עצם הלזו =**

יג כאשר המלה "העוד" רומזת לגוף, כמבואר בתניא (שער היחוד והאמונה פ"ו) על הפסוק "אזמרה לאלהי בעודי".

ימים ושנים

שלשת השריגים בחלום שר המשקים ושלשת הסלים בחלום שר האופים הם שלשה ימים. שבע הפרות ושבע השבלים בחלום פרעה הם שבע שנים. השרים חולמים על עצמם כפרטים ולכן זהו מחזור יומי. המלך פרעה חולם על מצרים כולה ולכן מדובר במחזור שנתי. **פרעה = שנה**, כל פרט בחלומה הוא 'פרעון' שנתון. שלש ושבע רומזים לחלוקת הספירות: שלש ראשונות, מוחין, ושבע תחתונות, מידות. לכן שלשת הימים של שני השרים הם אותם שלשה ימים, ואילו חלום פרעה הוא שבע ועוד שבע שנים – המידות נקראות "שבע כפולות".

מבחר שיעורי התבוננות טו

להגביל את החסד

חלום פרעה מתחיל במראה שְׁלוֹ של שפע וברכה שלבסוף כלה ונעלם. למדת החסד כשהיא לבדה אין קיום אמתי, הכל מלווה חרדה ממידת הגבורה שתבלע את השפע. בא יוסף הצדיק ומלמד שהפתרון הוא לנקוט דווקא במידת הגבורה: לא לתת לשפע לזרום חופשי בטבעיות (כמו הנילוס) אלא להגביל אותו בכלים של ממלכה אחראית ומסודרת ולשמור אותו באוצר. הגבורה תגן על החסד.

מתוך עמודיה שבעה

המהפכה השנייה חנוך הבנים

בשנים האחרונות, הרב מלמד על ארבע 'מהפכות' גדולות בהלכות תלמוד תורה: כתיבת התורה שבעל פה, נטילת שכר על לימוד תורה, לימוד תורה לנשים ולימוד תורה לאומות העולם, כאשר היום אנו נמצאים בעיצומה של המהפכה השלישית ובראשיתה של המהפכה הרביעית

פרנסה לימודו הוא לשם שמים בלבד, ורק כאשר עול הפרנסה מוטל עליו אז משתמש בהיתר בתורה שלמד. תחילה לומד "שלא על מנת לקבל פרס" ואח"כ אין פגם אם בפועל מקבל פרס (ואילו דעת הרמב"ם מתאימה יותר לגירסה "הווי כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס", ולכן גם בהמשך אין לקבל פרס כלל מלימוד התורה).

ועוד טעם חשוב להיתר, שכך נהוג היום בעולם בנוגע ללימודי חול: סטודנטים וחוקרים בתחומים שונים מקבלים מלגות מתוך הכרה שהלימוד והמחקר חשוב לחברה (הן מלגות מקרנות פרטיות והן תמיכה ממשלתית מכספי ציבור). בכגון זה יש משמעות הלכתית למנהג העולם, כמו שביאר הרמב"ם שהזכויות הממוניות לתלמידי חכמים הם בדברים שאנשים רגילים לעשות זה לזה "על דרך הכבוד", אם כן לאחר שמקובל בעולם שראוי לסייע בידי אנשים העוסקים בלימוד חכמה (לעצמם ולאחרים) ממילא אין איסור ואין חילול השם כשתומכים בלומדי התורה ומלמדיה. אדרבה, "לא תהא כהנת כפונדקית", ו"לא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלהם"! ואם מורים למקצועות חול מקבלים שכר יותר מאשר מלמדי התורה יש לזה השפעה שלילית ביותר על התלמידים, כמו שהתיר הרב¹.

ראינו שלמעשה הפוסקים התירו ללמוד תורה ולהתפרנס מהצבור, "הוא דין ברור ופשוט שנתקבל בכל הדורות, אם מדינא, אם מתקנה ד'עת לעשות לה' הפרו תורתך", שמוותר לעסוק בתורה ולהתפרנס מקבלת פרס או ממה שהוא מלמד תורה לאחרים או שהוא רב ומורה הוראה, ואין להמנע מזה אפילו ממדת חסידות"².

ומבאר אדמו"ר הזקן שעיקר ההיתר הוא כיון שנטילת השכר היא לצורך התורה. אבל אין לאדם ללמוד מתחילה כדי להתפרנס מהתורה, "שלא יהיה תחלת לימודו בשביל להיות לו לאומנות להתפרנס בה, שנמצא משתמש בכתר תורה תשמיש של חול לצרכו ועושהו כקדרום. אבל אם למד לשם שמים, ואח"כ אין לו במה להתפרנס אם לא במלמדות או דיינות והוראות הרי זה משתמש בה לצרכה"³. בפועל, כל עוד אין על הבן דאגות

נערך ע"י יוסף פלאי. מאמר ארבעה עשר בסדרה.

א אגרות משה יו"ד ח"ב סי' קטז (וראה דבריו באו"ח ח"ב סי' קיא, בנוגע ללימוד אומנות). וכו"ב בשו"ת יביע אומר ח"ז יו"ד סי' זי. שו"ת עטרת פז ח"א חו"מ סי' טז (שניהם ציינו להרבה מקורות בנושא). וראה שו"ת משנה הלכות ח"ז סי' סז. ב הלכות תלמוד תורה ד, טו-טז. וראה לקוטי שיחות חט"ז עמ' 534, שם מבאר הרבי דברי אדה"ז בשתי דרכים: א. עיקר ההיתר הוא כיון שזה "לצרכה" ולא "לצרכו". ב. החילוק הוא בין לכתחילה לדיעבד "לכתחילה בודאי אסור ללמוד כדי להתפרנס אבל בדיעבד אם למד בהיתר, לשמה, אח"כ אין לו ברירה כי מוכרח לפרנסה, אז אינו מחויב ללמוד עתה אומנות, כיון שיכול להתפרנס תיכף מהתורה שלמדה בהיתר". דהיינו, לפי הסבר הראשון העיקר הוא שכעת זה לצרכה, ואילו להסבר השני זהו דוקא מפני שתחילה למד לשמה, בהיתר, וכמו שהרבי מדמה זאת להלכות שבת בדיון היוצא בספינה או בשיירא בהיתר שהוצרך אח"כ לחלל שבת, עיי"ש.

ג שיחת כ' מנ"א תשכ"ד סי"ב. שיחת י"ב תמוז תשל"א סי"א.

חנוך הבנים

לציין שהרמב"ם לא הביא להלכה שהאב חייב ללמדו אומנות ולהשיאו אשה (שנאמרו יחד), ויש שביארו זאת על פי מה שנראה בירושלמי^א שדברים אלו הם מצוה ולא חובה דהיינו עצה טובה שהאב ידאג לבנו^ב.

ג. בהמשך לזה, כאשר האב רואה בבנו שהוא מוכשר לעסוק בתורה ולעסוק בעתיד בחנוך ובהוראה וכדו', אינו מחויב ללמדו אומנות נוספת אלא יכול להסתמך על כך שבבוא העת ימצא הבן עיסוק תורני מתאים. ואע"פ שהבן עצמו אינו רשאי ללמוד מתחילה לשם פרנסה, אלא לימוד לשמה (כמובא לעיל), אבל מצד חובת האב לבנו אין בזה פגם, שסוף סוף הבן ימצא פרנסתו בע"ה כמורה או רב בישראל. וכך מתפרשת המשנה החותמת את מסכת קידושין "רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה"^ג, ואין זה סותר לחובת האב ללמד בנו אומנות כי רבי נהוראי סומך שבנו יתפרנס מהתורה באופן המותר (כמו שפירשו כמה אחרונים^ד). ובאמת מכאן מוכח שלימוד אומנות אינו חיוב בפני עצמו, ולכן הרמב"ם לא הביא זה לפסק הלכה).

[אמנם הפני יהושע מפרש שמדת כל אדם ללמוד "תורה עם דרך ארץ [אומנות]" אבל רבי נהוראי ראה בבנו שתלמודו מתקיים בידו

יא קידושין פ"א ה"ו.

יב כמו שביאר בעינים למשפט על קידושין כט, ב.

יג ובעירובין יג, ב: "לא רבי מאיר שמו אלא רבי נהוראי שמו, ולמה נקרא שמו רבי מאיר שהוא מאיר עיני חכמים בהלכה. ולא נהוראי שמו אלא רבי נחמיה שמו", עיי"ש. רבי מאיר הוא רבי 'מישיח' כנודע. ורמז: **רבי מאיר רבי נהוראי רבי נחמיה** = 3 פעמים **מישיח בן דוד** (שעולה רבי רבי).

יד עיון יעקב בקידושין. פרחי כהונה שם. יעב"ץ בלחם שמים על אבות. וכיוצא בזה כתב הרבי בלקו"ש שם "הפירוש בזה שיתפרנס באחד מאופני ההיתר הנ"ל: מהתורה גופא באופן של היתר כמ"ש אדמו"ר הזקן, או שתהיה מלאכתו נעשית ע"י אחרים [כדברי רשב"י שם זכו מלאכתו נעשית בידי אחרים, כמו שמבאר הרבי שם]. וכיו"ב באגרות משה יו"ד ח"ד סי' לו, עיי"ש.

יש להוסיף בנוגע לחובת האב כלפי בנו (מתאים בהשגחה פרטית לימי החנוכה מלשון חנוך):

מן התורה, האב חייב ללמד את בנו תורה, "ולמדתם אותם את בניכם"^ה, "מצות עשה על האיש ללמד את בנו תורה"^ו. מאידך נאמר שהאב חייב בבנו "ללמדו אומנות"^ז (אומנות היינו מקצוע מפרנס), וכן נפסק שללמד בנו אומנות נחשב דבר מצוה^ח. אבל יש להדגיש:

א. אדמו"ר הזקן מבאר שהחיוב ללמדו אומנות הוא "אחר שלימדו תורה"^ט. וכן הדגישו גדולי ישראל שתחילת הלימוד צריכה להיות "על טהרת הקודש", והלימוד לשם פרנסה ('תכלית') צריך לבוא רק לאחר זמן (ובכל מקרה להזהר שלימוד מלאכה לא יגזול מלימוד התורה הנצרך)^י.

ב. לימוד תורה הוא חובה עצמית, ואילו לימוד אומנות הוא אמצעי כדי שתהיה לבן פרנסה (שלא יצטרך לבריות וכו'). וראוי

ד דברים יא, יט.

ה שו"ע יו"ד רמה, א.

ו קידושין כט, א.

ז שבת קנ, א (שלכן מותר לדבר בשבת על למוד אומנות שזה "חפצי שמים") ונפסק ברמב"ם ובשו"ע. וכן ברמב"ם הלכות רוצח פ"ה ה"ה לגבי המייסר את בנו ללמדו אומנות ומת שאינו גולה, ומבואר בגמרא שזה מפני שמצוה ללמדו אומנות (מכות ח, ב ורש"י שם). וכן בהלכות דעות פ"ו ה"י, שמותר לרב לרדות את היתום כדי ללמדו אומנות (וציינו האחרונים על הרמב"ם לגמרא הנ"ל במכות).

ח הלכות תלמוד תורה פ"ג, בקונטרס אחרון.

ט ראה למשל ביאור הלכה על שו"ע סי' ש"ד וללמדו ספר. ודברי הרבי בזה "על כל אחד ואחד מבני ישראל להכין עצמו (קודם) ליציאתו לעניני עולם, ע"י שיקדיש עצמו אך ורק ללימוד תורתנו הק' תורת חיים לימודי קדש בלי לערב עם זה ענינים אחרים, ולא גם עניני עסק. מובן שהדברים אמורים בנוגע להבעלי עסק וכיו"ב, משא"כ לאלו שרוצנים להיות יושבי אהל הרי כל חייהם מוקדשים הם להנ"ל", אג"ק ח"י ח"ז.

י כמו שעולה מהגמרא בקידושין ל, ב, עיי"ש. ושם כט, א "כל שאינו מלמד את בנו אומנות כאילו לימדו ליסטות", ופירש רש"י "כיון דאין לו אומנות ויחסר לחמו ילך בפרשת דרכים וילטטם את הבריות" (כלשון הרמב"ם לגבי ת"ח המתפרנס מן הצדקה).

למדרגות צדיק ובינוני: הצדיק סומך על בטחונו שהפרנסה תבוא גם ללא השתדלות, כרשב"י. ואילו הבינוני מותיר את דאגות הפרנסה להמשך, תחילה מלמד את בנו רק תורה ולבסוף מתברר שהבן יכול להתפרנס מהתורה עצמה בהיתר, או שזה לצורך התורה. שתי אפשרויות אלו בבינוני מתאימות לשתי הדרגות של "עובד אלהים" ו"אשר לא עבדו" (כמבואר בתניא פט"ו): מי שממשיך לעסוק בתורה רק מפני ההתמדה (אינרציה), שכבר הורגל בכך וקעת יכול להתפרנס ממלמדות וכו', זהו בגדר "אשר לא עבדו", ומי שעושה זאת מתוך בחירה לצורך התורה זהו בגדר "עובד אלהים", ודוק.]

אבל בארץ ישראל העבודה גופא מצוה עיי"ש.

וסמך שיהיה צדיק גמור שמלאכתו נעשית בידי אחרים, שהוא מאותם מועטים שעושים כרשב"י (וכיו"ב במקנה, עיי"ש שזה תלוי במדת הבטחון של האדם)¹⁰. שני הפירושים מקבילים

טו וראוי להביא דברי החת"ס בחידושו לבבא בתרא כא, א: "דאין לתינוקות ישראל ללמוד שום אומנות ושום חכמה כי אם תורת ה' דקיי"ל כר' נהוראי מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה ולכשיגדל ולא הצליח בתורה אז יטריח עמו ללמדו אומנות...א אבל בנערותו אחת היא לאומה תורת ה' תמימה. ושאר חכמות שצריך לרקחות ולטבחות לשמש אשת חיל תורת ה' לא יספיקו בילדי נכרים כי הכל ימצא בתורה ההוגה בה לשמה זוכה לדברים הרבה [כלומר שלימודי החול יהיו מתוך התורה עצמה, בבחינת 'חולין על טהרת הקודש', וכמו שמביא שם בהמשך שלימודי חשבון ואסטרונומיה יהיו מהלכות קידוש החודש, עיי"ש]. ונראה מהחת"ס שדברי רבי נהוראי הם לתחילת הלימוד ואילו החיוב ללמד אומנות הוא בגיל מאוחר יותר. וראה שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' רסח. וראה גם חידושי החת"ס בסוכה לו, א שבחול"ל קיי"ל כרבי נהוראי

ניגון | 441 י"ג כסלו תש"פ

לאט = 60

חו - פת קה דה-או בם בוא-א דק-צ רי-שע לי חו-פת

קה דה-או בם בוא-א דק-צ רי-שע לי

חו - פת קה דה-או בם בוא-א דק-צ רי-שע לי חו-פת

קה דה-או בם בוא-א דק-צ רי-שע לי

הסיפור החסידי

רבי אברהם משה מפשיסחא | תהלים עד זוב דם

רבי אברהם משה, "העילוי הקדוש" מפשיסחא, נולד בשנת תק"ס לאביו הרבי ר' בונם, ונודע מילדותו כעובד ה' במסירות נפש. כאשר הגיע לפרקו נשא את נכדת היהודי הקדוש – רבו של אביו. בעת פטירת אביו, ב"ב אלול תקפ"ז, היה רבי אברהם משה בן עשרים ושש, ובמהלך ראש השנה קיבל עליו את האדמו"רות, בלחצו של רבי יצחק מווארקין. כאשר שלחו חסידיו לרבי מקוצק שיצטרף אליהם, ענה: "אמנם הוא אש להבה, אך זו תכבה במהרה". ואכן, כעבור פחות משנה וחצי, בנר שביעי של חנוכה, נפטר הרבי כשהוא בן עשרים ושמונה בלבד.

מבקשת ממני דבר הנוגע לסכנת נפשות הייתי עושה עבורך, אולם כאן רפו ידי. בנך ואביו הקדוש עסוקים כעת בעניין שאפילו מלאכים ושרפים מקנאים בהם, ומתיירא אני להכניס ראשי בזה. באותו הרגע שנפטר הרבי ר' בונם פתח רבי אברהם משה את עיניו ואמר: רואה אני חשיכה גדולה שנפלה ובאה לעולם. כשעברה ההלוויה ליד ביתו, הלך החוצה וליווה מעט ותיכף חזר לביתו.

בסיפור מורגש הקשר העז של רבי אברהם משה לאביו, והפרידה הקשה עם פטירתו. דבר הבולט עוד יותר לאור הסתלקותו של רבי אברהם עצמו, זמן לא רב לאחר הסתלקות אביו. בהקשר לכך, מסופר כי רבי בונם רצה שבנו יהיה סוחר, כמוהו עצמו בצעירותו, אך זה סרב. לו היה מסכים לתת לעולם הזה יותר משקל בעבודתו, היה מחזיק מעמד בעולם גם לאחר שאביו יצא ממנו.

אך "יודע ה' ימי תמימים". משך חייו של צדיק מכוון היטב מלמעלה. כאן הדבר בולט במיוחד, במספר גדול יחסית של סיפורים המתייחסים להסתלקותו ולהסתלקות רבי בונם. ננסה להציץ מעט אל החשבון האלוקי במספר שנות חייו: רבי בונם חי 62 שנה, כמורנו הבעל שם טוב זי"ע. יחד עם 28 שנות חי רבי אברהם משה, נשלמות תשעים שנה,

בקץ שנת תקפ"ז חלה הרבי ר' בונם, ובחודש אלול כבר היה מצבו קשה. ביום שישי, ח' באלול, הלך רבי אברהם משה לבקר את אביו בחוליו. וכאשר הבין כי קיצו קרב – נתעלף. בקושי רב הקיצוהו, ומשמשו נשאו על כפיו לביתו.

לאחר הקידוש הלך לחדרו ואמר למשמשו: הריני הולך כעת לישון! ואל תעז להעירני משנתי בשום אופן שבעולם, ואל תרשה לשום אדם להיכנס לחדרי אפילו יבואו כל אנשי העיר וירצו לשבור הדלת!

רבי אברהם משה נשאר במצב זה מיום השבת עד יום ג' באלול, ומשמשו היה מטפטף לו מדי פעם יין לתוך פיו לקיום הגוף. ביום ג' נעשה רעש כי הרבי ר' בונם קרוב ליציאת נשמה. מיד רצו היהודים לרבי אברהם משה את המצב כדי שיבוא לבית אביו, והמשמש שמר את פקודת רבו ולא נתן לאיש להיכנס. אמו הרבנית הצליחה איך שהוא להיכנס והתחננה לפניו: בני, עשה נא למען כבוד אבא ובוא אל מיטתו! אמר לה רבי אברהם משה: תאמיני לי כי אין באפשרותי ללכת.

הלכה אמו וביקשה מרבי יצחק מווארקין כי ישפיע על בנה שישונה את דעתו. ענה לה הרבי מווארקין: האמיני לי כי אפילו אם היית

המחלק את הז' לה' וב'.

הניצוץ המלכותי-משיחי שבקרבו, משורש דוד המלך, משתקף אפילו ממחלתו של העילוי הקדוש. מהריאה, שבספר יצירה מקבילה לאות א', פורץ דם המשלים אותה לאדם שלם. כך מתקנת אמירת התהלים שחיבר דוד, את חטא אדם הראשון. תיקון אדם נרמז בשמו – אדם דוד משיח, וכאן מופיע רבי אברהם משה כמשיח המחבר את אדם הראשון ודוד המלך. בסיפור נוסף, מתגלה רבי אברהם משה כמשיח-מְשִׁיח כאשר הוא נפגש עם הגאון רבי מרדכי בנעט. הגאון הישישי, שלימד את סבו ואביו של רבי אברהם משה, נסע עמו בעגלתו והקשיב לשיחת קדשו כל הדרך כשעיניו זולגות דמעות. בסופו של דבר נאנח באמרו: מה אני יכול לעשות, הרי כבר זקנתי בשביל כך. אך אם היה בכוחי הייתי נוסע לפולין אל האברך הזה כדי ללמוד את דרך החסידות.

אודות הסתלקותו מספרים החסידים: סמוך לחנוכה תקפ"ט נסע לביאלא ושהה שם מספר ימים עם אמו הרבנית רבקה. יום אחד אמר לה: "מתאווה אני למות!" אמרה לו אמו: שמעתי מאביך כי צריך ללמוד היטב כיצד למות. ענה לה רבי אברהם משה: כבר למדתי היטב...

אחר סעודת שחרית של שבת הלך לבית העלמין וסובב אותו מבחוץ. כשהגיע למקום מסוים נעמד ואמר: מקום זה מריח טוב! ותיכף חזר לביתו. בשעת רעוא דרעוין של שבת קודש ז' דחנוכה עלתה נשמתו לגנזי מרומים.

"בן תשעים לשוח". הוא ואביו נמשכו משורש יצחק אבינו שיצא לשוח בשדה (כיאה לשם רעייתו של רבי בונים – הצדקת רבקה). בחייו הקצרים הביא הבן לשלמות את עמלו של האב. אכן, צדיקי דורו קראו על רבי אברהם משה את הספד הירושלמי על רבי בון (בונים...), שנפטר אף הוא בן 28: "יגע רבי בון בקוצר ימים כתלמיד ותיק בן מאה שנים".

עבודה גדולה הייתה לו באמירת תהלים, ומגודל חולשתו הוצרך לשכב במטה בשעת אמירתו. מרוב ה"קאכעניש" הייתה המטה מתנדנדת, עד שהזהירו הרופאים כי הוא מסתכן בכך. ביקשו החסידים מאמו שתגזור עליו בגזירת "כבוד אם" שיפסיק מלומר תהלים, אלא שהרשתה לו לומר קפיטל אחד, וגם היה מביט ומסתכל בתוך התהלים.

עוד מסופר, כי אחרי תקופה מסוימת החלו ריאותיו שותתות דם בעת אמירת התהלים, והרופאים אסרו זאת עליו. פעם כשהוטב מצבו ביקש רשות מהרופאים לומר תהלים, והרשו לו לומר לניסיון פסוק אחד. כשהחל לומר "הללו את ה' כל גוים", תיכף החלו ריאותיו לשתות דם. דבקו בתהלים הייתה לשם דבר עוד בילדותו, כאשר היה שוהה שעות רבות מדי יום ביער הסמוך תוך אמירת תהלים בבכי עז. הדבר מצביע על היותו ניצוץ דוד המלך, דבר המשתקף אף הוא בשנות חייו: 28 עולה פעמיים דוד, ויחד עם שבעים שנותיו של דוד עצמו (חמש פעמים דוד), עולה החשבון לשבע פעמים דוד. זהו חתך הזהב (=דוד),

מענות ותשובות

מענה:

את יכולה ללמוד ואביטה בחברותא עם חברה ולנגן עם חברות ניגונים חדשים גם ישנים...

בימות המשיח העבודה תהיה לדעת את ה', כמו שכותב הרמב"ם, ללמד חסידות לכולם בבחינת ראיית המהות.

לאחר שיחיו המתים העבודה תהיה ללמוד היסטוריה לעומק, לשמוע מאדם הראשון, מאברהם אבינו וממשה רבינו מה בדיוק קרה... מפי עשרה הרוגי מלכות מה בדיוק היה וכך מפי כל גדולי הדורות וגם מסתם יהודים מה בדיוק עבר עליהם (וגם אפילו מגויים, ואפילו מחיות, כולם ידברו אז) – ליחד דעת עליון עם דעת תחתון...

תגובה לעדכון על כנס עבודה עברית שעיקרו חיבורים ושיתופי פעולה בין יהודים - לתת ובזכות זה לקבל:

שמחתי מאד על הדו"ח. שתהיה פעולה נמשכת, "מחיל אל חיל". חנוכה שמח של אור וחום – כולנו חשמונאים. עבודה עברית (עם דגש על נתינה לזולת) היא ביטוי אמיתי של גבורת ישראל, גבורת מתתיהו (לשון נתינה) ובניו, ואף על פי שנדמה לעתים שאנחנו חלשים – "מסרת גבורים ביד חלשים", ועד שנחלוש על כל המדינה כולה...

שליחות או לימוד תורה?

הבת שלי הגיעה למסקנה שהשליחות שהיא רוצה לעסוק בה עם בעלה היא לקרב רחוקים. הציעו לה כעת בחור (מתלמידי הרב) שעוסק בלימוד תורה (וכנראה רואה בלימוד את עיקר השליחות שלו) ואינו רואה את השליחות שלו בקרוב רחוקים דווקא. היא מבקשת לשאול האם עליה להתעקש ולהיפגש עם בחורים אחרים שרוצים את אותה שליחות כמוה או שכדאי לנסות ולראות אם יש בכל זאת אפשרות למצוא את המכנה המשותף?

מענה:

תלמיד שלנו בודאי יודע שתכלית הכוונה היא לקרב רחוקים (בזכות זה ה' יקרב אותנו, גם אנחנו רחוקים). בשביל עבודת השליחות הזו צריך גם מח – לימוד תורה לעומק – וגם לב – אהבת ישראל צרופה. הכלל הוא שאחרי החתונה מומלץ שהחתן יקדיש שנה-שנתיים ללימוד רציני (בדרך כלל זה במסגרת כולל), ומה טוב אם יוציא סמיכה לרבנות. אחר כך על בני הזוג לחשוב יחד מה ואיפה השליחות שלהם בפרט.

שליחות לילדים והעבודה לעתיד לבא

אני ילדה שמאד נהנית מ'אביטה' – מה אני יכולה לעשות בגילי כדי להפיץ חסידות? חוץ מזה, רציתי עוד לשאול – מה תהיה השליחות שלנו אחרי ימות המשיח ותחיית המתים?

רמז בפרשה

מתמטיקה בפרשת השבוע

יאצפאבפכא עולים 365 שהוא **יוסף הצדיק** ששווה 5 פעמים **חכמה** וממילא אמצעי וסופי התבות שווים 2336 או **לב** פעמים **חכמה** (והוא גם אחורי **בְּרֵאשִׁית**: **ב בר ברא בראשי בראשית**), רמז אל "**לב** נתיבות פליאות **חכמה**" (ספר יצירה פ"א מ"א) של מעשה בראשית. **אָסַנְתַּ בַּת** שווה **בְּרֵאשִׁית** וכן, 7 פעמים **חכמה** ועוד 6 פעמים **בִּינָה**. והנה, אחד הצירופים של **בְּרֵאשִׁית** הוא **בַּת רֵאשִׁי** (תקוני זהר י, א וראו אור תורה למגיד ממעזריטש סימן ג). וממילא **רֵאשִׁי** שווה **אָסַנְתַּ**. סופי התבות שווים 1488 שהוא 6 פעמים **רמח** המשלים את ראשי התבות ל**תריג**.

צָפַנְתַּ פְּעֻנָּה פירושו מפענח צפונות ורמז לפסוק, "מִה רַב טוֹבָה אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירְאִיָּה" (תהלים לא, כ) אשר בו רוח הצפון שמקבילה לגבורה, והיא סוד הצמצום של "**בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֶל־הַיָּם**" שעל ידו התהוות הזמן וכן **צָפַנְתַּ** גם לשון צפיה לעתיד המתגלה ב"איזהו חכם הרואה את הנולד" - שרש החכמה בגבורה דעתק, צפון. הכל בסוד יצחק אבינו (היחיד שידע שיוסף חי). וכן **פְּעֻנָּה** שווה **יִצְחָק**; ואילו **צָפַנְתַּ** שווה **כְּתָר** שהוא חלק המילוי של **יִצְחָק** (**יוד צדיק חית קוף**). **צָפַנְתַּ פְּעֻנָּה** עולה 828 או 4 פעמים **אור**, אור הגנוז בתורה ומתגלה לצדיקים בכל דור ודור כידוע מהבעל שם טוב. והנה, **יוסף צָפַנְתַּ פְּעֻנָּה אָסַנְתַּ** שווה 1495, סכום כל **כב** האותיות.

ולסיום תופעה יפה הקשורה

י	ו	ס	ף
א	פ	ר	י
מ	נ	ש	ה

עם יוסף ושני בניו. **יוסף אָפְרַיִם מְנַשֶּׁה** שווה **אָמַת אָמַת** (פנימיות ספירת היסוד) ואפשר לציירם בצורת ההשראה של 13.

ויש כאן חלוקה

י	ו	ס	ף
א	פ	ר	י
מ	נ	ש	ה

סימטרית לשני **אָמַת**:

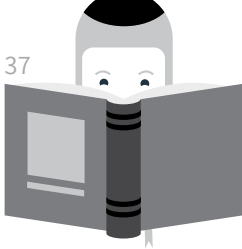
י	ו	ס	ף
א	פ	ר	י
מ	נ	ש	ה

פרשתנו היא העשירית בתורה וביחס לפרשת בראשית, היא כנגד ספירת המלכות. נתבונן במספר קשרים בין שתי הפרשות. ראשית, אם מקץ במלכות אז בראשית היא הכתר, והנה "**בְּרֵאשִׁית בְּרֵא**" שווה **כְּתָר מַלְכוּת**, רמז לפרשת בראשית ופרשת מקץ.

שמות שתי הפרשות קשורים עם ממד הזמן. כוחו המיוחד של יוסף בפתרון חלומות על ידי תרגומם לממד הזמן (3 סלים הופכים ל-3 ימים, 7 פרות ל-7 שנים וכו'). ועוד, בשתי הפרשות יש **עוֹלָם** פסוקים ששווה **חכמה חכמה** סוד "**כָּלֵם בְּ-חֲכֻמָּה עֲשִׂיתָ**", שהן כנגד חכמה עילאה [בטול] וחכמה תתאה [שפלות] (ראו לב לדעת ע' כד בסופו). וכן, ספירת החכמה קשורה עם הזמן יחסית ל"מקום בִּינָה". בתנ"ך בכלל, המלה **עוֹלָם** משמעותה נצח.

הקשר בין חכמה ובראשית מוסבר באריכות במקום אחר. נציין ש"בְּרֵאשִׁית" מתרגם התרגום "בְּחֻכְמָא", כלומר "בחכמה". כל הפסוק הראשון, **בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֶל־הַיָּם אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ** שווה 2701 והוא המשולש של **חכמה** (הרחבות רבות על החכמה בבראשית מופיעות בספר 913 באנגלית).

כעת נראה כיצד החכמה מופיעה בפרשת מקץ. הזיווג העיקרי בפרשתנו הוא של **יוסף** ו**אָסַנְתַּ**. שמה של **אָסַנְתַּ** שווה 7 פעמים **חכמה** רמז לכללות 7 החכמות של מעשה בראשית, החכמה תתאה). **יוסף** נקרא בפרשה **אָבְרָהָם** וגם **צָפַנְתַּ פְּעֻנָּה** ו**אָסַנְתַּ** היא **בַּת פּוֹטִי פְּרַע כְּהֵן אֵן**. וביחד, **יוסף אָבְרָהָם צָפַנְתַּ פְּעֻנָּה אָסַנְתַּ בַּת פּוֹטִי פְּרַע כְּהֵן אֵן** שווה 2701 שראינו שהוא ערך הפסוק הראשון של בראשית! רק ראשי התבות

להורות ולהלל

המדור לילדים

ומה אתי? האם גם אצלי יש מקומות
כאלו?

להורות כאלו

"אתה מצטרף אלינו? יוצאים בארבע
וחצי מהמגרש".

"בטח, קבענו", עניתי ליוסי ומהרתי
הפיתה. יש לי היום המון דברים שתכננתי
לעשות, ועד ארבע וחצי אני מקנה לסיים
אותם - להשלים שעורי בית, התורנות
בשטיפת הכלים, לתקן את התריס
השבור במחנה שלנו, ואיך לא? הלגו
החדש... בשעה ארבע עשרים ותשע,
אפס-אפס, מצלצל הטלפון בבית. יוסי,
כמובן. "נו, אתה בא?". "שניה, אפלו לא
ארבע וחצי. אני כבר יורד". אבל הענינים
עם הלגו היו בעצומם, כך שאותו ה'כבר'
הלך והתארך לו. אחרי הצלצול הרביעי
של יוסי הבנתי שכבר הגזמתי. אני מציץ
בשעון ונחרד: חמש ורבע!

סגרתי במהירות את קפסת הלגו
וזרקתי אותה פנימה, לארון המשחקים,
חטפתי את המעיל וטסתי לכוון המגרש.
יוסי ושאר החברים כבר היו אחרי סף
העצבנות. "כמה זמן אפשר לחכות לך?",
"ראש הממשלה צריך לבקש שתגיע",
"קבענו ארבע וחצי, לא?" אלו היו מקצת

"מויכנים? שלוש ארבע ו... מה-ת-ש-ת-ה?"
"תה-תה-תה-תה", נשמע הד הצעקה שלנו
חוזר ומתגלגל ברקע.

"תופעה מענינת", מהדהדת לה מחשבה
בראשי, "תמיד ההד מחזיר את סוף הצעקה..."

חג החנכה בעצומו. האור בחנפיות
שלנו "מוסיף והולך", ואני מקנה שפך
גם בלבבות של פלנו! אומרים שהבעל
שם טוב אהב את החג הזה במיוחד.
יודעים למה? אני חושב שאני יכול
לנחש. אור מזכיר לי תמיד משהו נעים
וטוב, ובחנכה הוא הולך ומתגבר. אבל
באור של חנכה יש משהו נוסף: הוא
מסגל להאיר את החשך הכי גדול.

מצות הדלקת הנר היא בחוץ, ברשות
הרבים, וזמנה מיעד לשעה בה מתחיל
אור השמש להחשיף. מקום ההדלקה
צריך להיות מתחת לעשרה טפחים,
וזה אומר לי שהוא נועד להאיר את
השטח הנמוך הסמוך לקרקע. מקומו
של נר חנכה וזמן הדלקתו מלמדים
אותי, שאת האור של חג החנכה אני
צריך להאיר דווקא במקומות חשוכים
ונמוכים. את אור החג יש להדליק אצל
כל יהודי, גם אצל מי שנראה כאלו הוא
רחוק וחסוף, ולהאיר את לבו באור של
אמונה.

ממטח ההאשמות שספגתי. האמת שהם צודקים. מלה צריכה להיות מלה, אז החלטתי לשתק. לא שהיה לי יותר מדי לומר, אבל הבנתי שאם הצדק אתם - יפה השתיקה. רק כאשר נרגעו הרוחות ויצאנו לדרכך פתחתי את הפה ואמרתי שתי מלים: "צודקים, סליחה".

דע לומר מודה!

את התודה לסבא אני אומר מכל הלב. מה אני מרגיש בלב פשאי יודע שהמתנה הזו שקבלתי היא בחנם, ובאמת לא מגיע לי כלום? אני בעצם מודה על האמת. ומהי האמת? שאני חייב לך. קוראים לזה 'אסיר תודה'. אני מכרח להחזיר לך משהו על מה שהענקת לי. זו משמעותה של אמירת התודה!

גם (ובהקשר) כשקשה

גם אמירת התודה וגם ההודאה באמת קשורות עם ספירת ההוד. הוד הוא הפח שישי לכל יהודי להיות קשור לה' גם במצבים הכי קשים, גם כאשר הוא עובר נסיונות לא פשוטים, ולא להרפות. יהיה מה שיהיה - הוא את ה' אינו עוזב. הוא מודה על האמת הפשוטה. האמת היא שה' קיים לעולם ואלו הקשיים העוברים עלי הם החולפים, באים והולכים. ברגע שאני מודה על האמת הוא - אני מתחיל להודות לה! אני מכיר שכל מה שישי לי הוא מתנת חנם מאתך? תברך! באמירה זו פותח יהודי את סדר

האם הספור הזה הוא של אמירת תודה? לא ממש. זה ספור של מלה דומה - הודאה. כאשר אני יודע שהצדק עם השני עלי להכיר באמת ולהודות בדבר - אתה צדקת, לא אני. כאשר אני מעז גם לומר זאת במפרש הופכת ההודאה שלי לודוי. אני כבר לא מחביא את האשמה שלי בתוכי, אלא מתודה בפני מי שצודק ואומר לו אותה בפה מלא.

בכל זאת, בין ההודאה באמת והודוי שבפה לבין אמירת התודה קיים קשר. מתי אני מרגיש צורך לומר תודה? כאשר מישהו מעניק לי מתנה או מחמיא לי בדבור, ואני יודע בודאות כי המתנה הוא שקבלתי היא בחנם.

למשל, אדם שעובד לפרנסתו ומקבל את המשכורת החדשית שלו לא מרגיש צורך לומר תודה. הוא עבד קשה והתאמץ, ולכן הכסף מגיע לו על פי שורת הדין. אם למדתי היטב והתכוננתי למבחן פראוי ובסוף גם הצלחתי בו -

שְׂמוֹנֶת יְמֵי חֲנֻכָּה אֵלּוּ לְהוֹדוֹת וּלְהִלֵּל
 לְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה". הַהוֹדָאָה הַיָּא גַּם
 הַסְּפֹמִים הָעוֹלָה לָנוּ לְאַחַר שֶׁהִתְבּוֹנְנוּ
 בְּאַרְיֵכוֹת בְּנֵרוֹת הַחֲנֻכָּיָה. "אֵין לָנוּ רְשׁוּת
 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, אֶלֶּא לְרִאֲוֵתָן בְּלִבְדָּ",
 וַיֵּמָּה אָנוּ רוֹאִים בָּהֶן? מָה מְלַמְּדִים אוֹתֵי
 הַנֵּרוֹת? אֶת מִשְׁפֵּט הַסְּפֹמִים: "לְהוֹדוֹת
 וּלְהִלֵּל לְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה!"

שְׂנֻזָּכָה לְהוֹדוֹת לְבַעַל הָאֱמֶת!
 שְׂבֵת שְׁלוֹם וְחֲנֻכָּה מְאִיר וְשִׂמְחָה!
כִּי

יוֹמוֹ. "מוֹדָה אָנִי" הֵן הַמְּלִים הָרִאשׁוֹנוֹת
 שֶׁיֻּצְאוֹת מִפִּינוּ, וְאַפְלוּ עוֹד לְפָנַי שְׂנֻזָּכָנוּ
 אֶת יְדִינוּ. מִדּוּעַ? כִּי הַכֹּחַ לְהוֹדוֹת טְבוּעַ
 בְּעֵצָם נִשְׁמָתוֹ שֶׁל הַיְּהוּדִי, עַד שֶׁאַפְלוּ
 טְמֵאֵת הַלֵּילָה שֶׁדְּבָקָה בְּיָדָיו אֵינָה
 פּוֹגֶמֶת בּוֹ. אַגַּב, שְׂמוֹ שֶׁל יְהוּדִי נִקְרָא עַל
 שֵׁם כַּח הַהוֹדָאָה. יְהוּדִי הוּא מִי שֶׁמוֹדָה
 לַה' וְכוֹפֵר בְּהִבְלֵי הָעֲבוּדָה הַזָּרָה.

בְּתַפְלַת "עַל הַנְּסִים", לְאַחַר תְּאוּר
 גַּם נִצְחוֹן הַמְּעֻטִים עַל הָרַבִּים, מְלַמְּדִים
 אוֹתָנוּ חֻקִּים עַל מִטְרַת הַחַג – "וְקַבְּעוּ

שְׂאֵלַת הַשְּׂבוּעָה:

מִהוּ הַקְּשֶׁר בֵּין הוֹדָאָה בְּאֵמֶת לְאֵמִירַת תּוֹדָה עַל מִתְנַה שְׂקִיבְלִתִּי?

בֵּין הַפּוֹתְרִים נְכוֹנָה יִגְרַל מִשְׁחַק קֶפֶסָה.

תְּשׁוּבוֹת יֵשׁ לְשִׁלּוּחַ לְדֵא"ל maosime@gmail.com אוּ בְּטֵלְפוֹן 079-9211452

עַד יוֹם ב' הַקְּרוֹב.

הַזִּכָּה מִהַשְּׂבוּעָה שְׁעֵבֵר: בְּנֵיהַ פִּישְׁמוֹן עֵתְנִיאל

הַפְּרִסְיָה בְּחֻסּוֹת:

צַעְצוּעֵי רוֹזְנַפְלַד

יְפוֹ 34 יְרוּשָׁלַיִם | טֵלְפֹקֶס 02-6240854

מדינת הלכה

או 'מדינה של בית משפטי' במערכות הבחירות (התכופות) האחרונות יש מי שמנסה להציג זאת כעימות המרכזי. באמת, בהקשר התורני, חלק מרכזי של הגלות הוא אבדן תוקף המשפט של התורה וחכמיה – שבעבר היו העיקר – והתכנסות התורה לתחום הלכות איסור והיתר (סתם 'הלכה' במושגינו היום). הלכה מבררת את המציאות באופן נשי-שמרני, תוך התבצרות בתחומי המותר ודחית-הרחקת האסור, בעוד משפט-התורה פועל באופן גברי-אקטיבי לתיקון המציאות, תוך עשיית צדק גם עם הזכאי (שמקבל את מה שמגיע לו) וגם עם החייב (שניצל מגזל וכך זוכה לתיקון). לכן, הדרך לתיקון עולם בגאולה אמיתית ושלמה עוברת דרך החזרת משפט-התורה על תילו – "השיבה שופטינו כבראשונה". בשיעור המרכזי בחוברת השבוע מעמיק הרב גינזבורג להסביר כיצד בניגוד לדת-השויון של הדין-המשפט הכללי והחיצוני, משפטי התורה הם רחמים אמתיים ("משפט – רחמי"), החודרים לעומק המציאות ועושים צדק עם כל פרטיה, מתוך שאיפת תיקון-עולם.

הנציחה ושירתה:
אשת התקשורת
דנה ורון

א' טבת התש"פ "זאת חנוכה"
29.12.2019 יום ראשון בשעה 18:30
מרכז תרבות, מרכז דוהל, התקווה 76 תל אביב

בהשתתפות:
הרב יצחק גינזבורג שליט"א
הגב' רחל בולטון

דבישת כרטיסים באתר טיקט'אק - קולחן

052-9407617 ארטימ:

קול
היה עולם

עיד חנוכה
חג הבנות

מספר ת.ד. 1000
מספר ת.ד. 1000
מספר ת.ד. 1000

מעוניין להפיץ את **ואביטה** במקום מגוריך? רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח מייל לכתובת: itiel@pnimi.org.il
רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון במספר **079-9211452** או במספר **02-5434297**
— המספר פתוח לניידים כשרים. **לפניות בנושא העלון:** 052-4295164 | pnimi.org.il